

Tartu Universitet
Humanistiska och konstnärliga fakulteten
Institutionen för främmande språk och kulturer
Avdelning för skandinavistik
Svenska språket och litteraturen

DEN MODERNA NORDISKA DECKARENS SÄRART

Magisteruppsats

Marite Sild

Handledare: Professor Daniel Sävborg

Tartu

2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 Tidigare forskning	5
1.2 Syfte och problemställning	6
1.3 Urval	6
1.4 Uppsatsens uppläggning	9
1.5 Några centrala begrepp	9
1.5.1 <i>Nordic Noir</i>	9
1.5.2 Deckare och detektiv	10
1.5.3 Deckarens subgenrer	10
1.5.3.1 Pusseldeckare	11
1.5.3.2 Hårdkokt deckare	11
1.5.3.3 Polisroman	12
1.5.3.4 Thriller	12
1.6 Historia	13
1.6.1 Amerika och England	13
1.6.2 Norden	14
1.6.2.1 Sverige	14
1.6.2.2 Danmark	15
1.6.2.3 Island	16
1.6.2.4 Norge	17
1.7 Tidigare forskare om den nordiska deckarens särart	18
1.7.1 Detektiven	18
1.7.2 Privatliv/vardag	20
1.7.3 Mordets motiv	20
1.7.4 Mördare som ett offer	21
1.7.5 Samhällskritik	22
1.7.6 Klass/social miljö	23
1.7.7 Erotiska skildringar	24
1.8 Teori och metod	25
1.8.1 Analysmodell	25

1.8.2	Metod	28
2.	ANALYS	30
2.1	Presentation av de utvalda verken	30
	<i>Luftslottet som sprängdes</i>	30
	<i>Kniv</i>	30
	<i>Offer 2117</i>	31
	<i>Den som glömmes</i>	31
2.2	<i>Luftslottet som sprängdes</i> av Stieg Larsson	32
2.2.1	Detektiv	32
2.2.2	Vardag/privatliv	34
2.2.3	Mördarna	34
2.2.4	Mordets motiv	35
2.2.5	Samhällskritik	36
2.2.6	Klass/social miljö	40
2.2.7	Erotiska skildringar	40
2.2.8	Sammanfattande analys	41
2.3	<i>Kniv</i> av Jo Nesbø	43
2.3.1	Detektiven	43
2.3.2	Vardag/privatliv	46
2.3.3	Mördaren	47
2.3.4	Mordets motiv	48
2.3.5	Samhällskritik	48
2.3.6	Klass/social miljö	50
2.3.7	Erotiska skildringar	50
2.3.8	Sammanfattande analys	51
2.4	<i>Offer 2117</i> av Jussi Adler-Olsen	53
2.4.1	Detektiven	53
2.4.2	Vardag/privatliv	56
2.4.3	Mördarna	56
2.4.4	Mordets motiv	58
2.4.5	Samhällskritik	60

2.4.6	Klass/social miljö	61
2.4.7	Erotiska skildringar	62
2.4.8	Sammanfattande analys.....	63
2.5	<i>Den som glömmet</i> av Arnaldur Indriðason	64
2.5.1	Detektiv	64
2.5.2	Vardag/privatliv	66
2.5.3	Mördarna	66
2.5.4	Mordets motiv	68
2.5.5	Samhällskritik	69
2.5.6	Klass/social miljö.....	71
2.5.7	Erotiska skildringar	71
2.5.8	Sammanfattande analys.....	71
3.	RESULTAT OCH SLUTSATS.....	74
	SAMMANFATTNING.....	82
	RESÜMEE	84
	LITTERATURFÖRTECKNING.....	87

1. INLEDNING

Den här uppsatsen handlar om nordiska deckare från Sverige, Norge, Danmark och Island. Temat är aktuellt och rör många människor. Kriminallitteraturen har alltid varit populär och genrens popularitet har bara vuxit internationellt, samt dominerar deckare i många best-seller listor. (Humpherys 2017) Under de sista decennierna har kriminallitteraturen varit snabbast växande och troligen den populäraste litterära genren i världen. (Bergman 2014: 122) Det kan man även se när man går runt i en bokhandel – vilken litteraturgenre är mest dominerande? Deckargenren. Största delen av bokhyllorna i bokhandlar i städer och på flygplatser är fyllda med deckare. Man kan köpa dem även från stormarknader. Det visar att deckare är lätt tillgängliga, brett exponerade och det finns ett stort intresse för kriminallitteratur. Deckarna uppväcker intresse för att de är distribuerade via flera medier som i böcker, i filmer, i tv-serier, på hemsidor och även i datorspel, dessutom är de också populära bland både kvinnor och män, och olika generationer är intresserade av deckarna. Kriminallitteraturen överskrider de traditionella köns-och generationsbarriärerna. Tidigare lästes deckare mer av män, idag utgörs en stor del av målgruppen kvinnor. (Agger 2010: 22-23) På grund av detta har deckarna möjlighet att påverka många människor i dagens samhälle och ingen annan kulturform har ett sådant inflytande. (Bergman, Kärrholm 2012: 9)

Jag valde detta tema, eftersom jag är intresserad av modern litteratur och särskilt just deckargenren. Att undersöka de moderna nordiska deckarna är ett bra sätt att förena mitt intresse med uppsatsen och dessutom få veta mer om deckarna generellt. Framför allt är jag intresserad av frågan på vilket sätt de nordiska deckarna skiljer sig från de andra deckare. Att komma åt dessa särdrag är huvudsyftet med min uppsats.

1.1 Tidigare forskning

Vad gäller tidigare forskning om nordiska deckare har man undersökt dem mycket och det finns olika uppsatser kring detta tema. Redan när man googlar temat kommer det upp olika artiklar, bloggar, hemsidor och undersökningar, men jag har inte hittat en sådan uppsats som handlar om det vad jag kommer att undersöka, dessutom är de flesta böckerna som jag har valt tämligen nya och det saknas undersökningar om dem.

1.2 Syfte och problemställning

Uppsatsens syfte är att komma åt den moderna nordiska deckarens särart i en internationell kontext. Man har skrivit ganska mycket om de nordiska deckarna och det är något som inte bara intresserar skandinaver utan också forskare utanför Norden. Genom den tidigare forskningen och litteraturen kring detta tema har det uppstått en internationellt etablerad bild av vad som är den moderna nordiska deckarens särart i relation till andra deckare. Mitt mål är att pröva i vilken utsträckning denna etablerade bild är riktig, genom att fokusera på de särdrag som pekas ut av ledande specialister som har undersökt de nordiska deckarna. Först ska jag urskilja de viktigaste påståendena som ledande forskare hävdar känneteckna de nordiska deckarna, sedan ska jag pröva dem genom att undersöka ett antal specificerade relevanta drag i representativa verk. Dessa undersökningar fungerar som fallstudier i studiet av den moderna nordiska deckaren generellt. Analysen fungerar därmed som en hypotesprövning, där de tidigare forskarnas bild av den moderna nordiska deckarens särart utgör en hypotes om denna särart i relation till utomnordiska deckare.

De nya kunskaperna som min undersökning kan ge är tentativt svar på frågan om den allmänna bilden av den nordiska deckarens särart är riktig, och man kan även genom analyserna få en mer nyanserad bild av just den nordiska deckarens särart.

1.3 Urval

Att göra urval vilka verk som jag skulle läsa för min uppsats var inte självklart. Jag vill betona att mina urvalskriterier är inte de enda möjliga utan det finns också andra tänkbara alternativ. Inget urval är perfekt utan alla är problematiska på något sätt när det gäller möjligheten att generalisera då jag prövar de etablerade påståendena i specifika verk. I en vetenskaplig undersökning är det viktigt att inte vara godtycklig eller subjektiv, och därför valde jag ut dessa verk varken på måfå eller efter vad jag tidigare har läst och tyckt om, utan strävade efter att göra ett så objektivt och representativt urval som möjligt och skapa något system.

Hur valde jag deckare för min uppsats? Jag har eftersträvat att undersöka böcker som på någorlunda objektiva grunder kan sägas vara representativa för den nordiska deckaren idag. Mina kriterier för representativitet har varit:

- 1) vilka moderna nordiska deckarförfattare som läses mest;
- 2) vilka moderna nordiska deckarförfattare som uppmärksammas mest inom forskningen.

Utifrån dessa kriterier menar jag att man kan tala om en relativt hög grad av representativitet, även om andra kriterier förvisso också skulle ha varit möjliga. För att få svar på vilka moderna nordiska deckarförfattare som läses mest och lyfts fram mest började jag först undersöka på nätet och dessa fyra namn väckte uppmärksamhet: Stieg Larsson, Jo Nesbø, Jussi Adler-Olsen och Arnaldur Indriðason. Jag hittade deras försäljningssiffror från olika bokförlags hemsidor och trovärdiga artiklar. Jag ska kort presentera här försäljningsstatistiken för att visa att ovannämnda författare är de mest sålda.

Stieg Larsson – År 2011 hade Larssons böcker blivit översatta till ungefär 37 språk och hade sålts över 60 miljoner exemplar i hela världen. (Bergman 2014: 124) Idag, enligt Norstedts bokförlag, har *Millenniumserien* sålts i över 100 miljoner exemplar. Det skrivs också att Larssons trilogi har spridits mycket snabbt över hela världen och blivit några av världens mest berömda böcker. (Nordstedts) Som jämförelse med några andra också mycket kända svenska deckarförfattare, kan nämnas till exempel Henning Mankell har sålt över 40 miljoner exemplar (Adlibris) och Camilla Läckberg ca 60 miljoner exemplar (Månadens Bok).

Jo Nesbø – Enligt Albert Bonniers Förlag har Nesbøs böcker sålt i över 50 miljoner exemplar i hela världen och är översatta till mer än 50 olika språk som gör honom en av världens populäraste deckarförfattare. (Albert Bonniers Förlag: Nesbø) För att jämföra Nesbø med en annan känd norsk författare, till exempel med Anne Holt som har sålt ca 10 miljoner exemplar. (Kultur Plot 2020)

Jussi Adler-Olsen – Det skrivs att Adler-Olsens böcker har kommit ut i 35 olika länder över hela världen (Albert Bonniers Förlag: Adler-Olsen) och har sålts 20 miljoner exemplar i 40 olika språk (Melin 2019). När man jämför Jussi Adler-Olsen med någon andra känd dansk deckarförfattare, då till exempel Sara Blædel har sålt över 5 miljoner exemplar (Politikens Forlag).

Arnaldur Indriðason - Indriðasons böcker har sålt i över 14 miljoner exemplar i hela världen och i 40 språk. (Good Reads) Yrsa Sigurðardóttir, en annan mycket känd isländsk författare och Indriðasons konkurrent, har sålt ca 2 miljoner exemplar (Harper Collins Nordic) jämfört med Indriðason som har sålt 14 miljoner böcker.

Med alla dessa jämförelser med andra kända deckarförfattare i Norden, är det tydligt att Larsson, Nesbø, Adler-Olsen och Indriðason verkligen finns på ledarpositioner när det gäller antalet sålda exemplar.

Därefter tog jag fram sekundärlitteraturen om nordiska deckare och fick bekräftelse att också några andra forskare (i Norden Kerstin Bergman och i Amerika Barry Forshaw) är eniga att dessa ovannämnda deckarförfattare är framgångsrikaste både i Norden och utanför. Några av deras påståenden kommer jag att presentera kort senare i rubriken *Historia*.

Efter det att jag hade fått veta vilka som är framgångsrikaste deckarförfattarna i Norden, behövde jag välja ut något av deras verk för att läsa för min uppsats. Jag såg efter vilka som är nämnda författarnas längsta serier (och dessutom kända serier) och valde de sista eller de senaste böckerna. Så blev det Larssons tredje bok i trilogin med Mikael Blomkvist, *Luftslottet som sprängdes* som kom ut 2007. Fast David Lagercrantz fortsätter att skriva serien efter Larssons död, blev det ändå Larssons sista bok för att det är han som skapade serien och figurerna där. Vad som gäller Norge då blev den senaste boken i serien med Harry Hole, *Kniv*, 2019 (originalets titel *Kniv*). Adler-Olsen har gett ut de flesta böcker i serien med Carl Mørck och Assad i Avdelning Q och den senaste boken heter *Offer 2117*, 2019 (originalets titel *Offer 2117*) och Arnaldur Indriðasons huvudserie handlar om polisen Erlendur Sveinsson, den senaste boken bär namnet *Den som glömmet*, 2016 (originalets titel *Kamp Knox*, 2014).

Jag vill också tillägga att jag har valt att läsa alla böcker på svenska. Svenska förstår jag bäst av alla nordiska språk och jag ville vara säker på att jag förstår allt som jag läser och att det inte skulle vara några missförstånd på grund av språket. Ibland är det bara viktigt att förstå några ord eller meningar för analysen och om jag inte förstår dem påverkar det också min analys och resultat. Därför valde jag säkrare väg och läste alla deckare på svenska. Men jag

valde inte det lättaste vägen, dvs. jag läste inga deckare varken på estniska eller engelska. Jag bedömer att detta val inte kan påverka undersökningsresultaten, eftersom jag inte analyserar den lexikala nivån eller enskilda formuleringar.

1.4 Uppsatsens uppläggning

Uppsatsen består av tre huvuddelar:

- 1) *Inledning* som innehåller några viktiga begrepp, en kortfattad historia om deckargenrens utveckling i Norden men också i Amerika och England, teori- och metoddelen där jag presenterar påståenden som tidigare forskare har skrivit om den nordiska deckarens särart. Samt presenteras den analysmodell som jag har skapat för att genomföra min undersökning. Till sist innehåller inledningen en kort beskrivning om metoden som används för analysen.
- 2) *Analys* som består av analyser av fyra deckare som baseras på analysmodellen.
- 3) *Resultat* och sammanfattning där analysens resultat presenteras.

1.5 Några centrala begrepp

1.5.1 *Nordic Noir*

Begreppet *Noir* förklaras i *Cambridge Dictionary* på följande sätt: “Used for describing films or books that show the world as being unpleasant, strange, or cruel”. (Cambridge Dictionary)

Nordic Noir, kallas också för *Skandinavisk Noir*, *Schwedenkrimi*, *polar polaire*, är deckargenren som kommer från nordiska länder. Dessa författare och böcker har blivit fenomen och är kopplade till bra kvalitet, exotiska orter och mörka stämningar. (Bergman 2014: 121-122) *Nordic Noir*-böcker anses också förenas av politiska problem som är bas till den moderna deckargenren, omgivningen är ofta kylig, mörk, dystert och detektiver skildras som sura och melankoniska. (Jordan, Stasio 2020)

I standardverket *Kriminallitteratur* beskrivs begreppet på så sätt: ”*Noir*-begreppet var, vilket hörs på namnet, från början en fransk benämning som innefattade såväl den hårdkokta litteraturen som de filmer som var inspirerade av den litterära strömningen” och ”Enligt

författaren och kritikern John-Henri Holmberg [...] kännetecknas denna av ”en mörk, ödesmättad ton och av en uppgiven, cynisk, ofta nihilistisk attityd”. (Kärrholm 2012d: 90)

1.5.2 Deckare och detektiv

En deckare är en berättelse som berättar om ett eller flera brott som står i centrum och huvudpersonen är en person som kallas för detektiv, då hen traditionellt brukade vara privatdetektiv eller polis. (Humpherys 2017) Ordet deckare används ofta synonymt med kriminalroman, spänningsroman eller mordmysterie. (Bergman, Kärrholm, 9). De senare termerna kan dock ha vidare betydelseområden. I min uppsats kommer jag att använda termen *deckare* specifikt om romaner där arbetet att lösa ett eller flera brott står i centrum.

Ordet *detektiv* kom till engelska språket i mitten av 1800-talet men ursprungligen kommer det från latins ord *detegere* och betyder *att avslöja* eller *avtäcka* (to uncover). (Humpherys 2017) Idag är det också mycket vanligt att den som löser brottet har något annat yrke än professionell detektiv eller polis, till exempel journalist, advokat, psykolog, läkare, datahacker eller vad som helst, men gemensamt är att de alla ska lösa brottet och har huvudrollen i letandet. Vanligt förekommande yrken har varit journalist, läkare, psykolog eller forskare. (Kärrholm 2012b: 54) Den grundläggande strukturen i en deckare är mord eller andra brott, utredning av brottet som detektiven försöker att lösa, och att deckaren slutar med att brottet blir löst och brottslingen grips eller dör. (Kansas Writers Association)

I denna uppsats kommer jag att beteckna den som löser brottet i en deckare som *detektiv*, oavsett vilket yrke hen har. Detektiven definieras alltså enligt min användning av ordet efter sin *funktion* i en deckare, inte efter sitt yrke.

1.5.3 Deckarens subgenrer

Det finns inte bara en typ av deckare, utan den övergripande genren innehåller många olika subgenrer. (Bergman, Kärrholm 2012: 11) Det sägs även att *Nordic Noir* kan räknas som en av subgenrerna. (Forshaw 2012: 34) Om det är så eller inte, är en intressant fråga, men den ska inte diskuteras i den här uppsatsen.

I standardverket *Kriminallitteratur* lyfts de fem viktigaste subgenrerna fram. Jag ska kortfattat presentera fyra av dem; den femte subgenren heter barn- och ungdomsdeckare och

den ska jag inte ta upp eftersom i den här uppsatsen ska inga barn- och ungdomsdeckare analyseras. Jag vill också tillägga att ganska ofta är det svårt att dra gränsen mellan olika subgenrer och det är svårt att säga under vilken subgenren en deckare ska placeras. Det kan ofta vara så att en deckare är en blandning av olika subgenrer.

1.5.3.1 Pusseldeckare

I pusseldeckare är det viktigaste brottet som ska lösas. Sara Kärrholm förklarar den på så sätt: ”Pusseldeckare är den svenska benämningen på en detektivroman som är koncentrerad kring den logiska knuten; det pussel som ska läggas för att hela bilden av brottet ska framträda”. (Kärrholm 2012c: 70). Denna genre relateras vanligtvis med den brittiska traditionen under 1920-1930 talet. Brottet äger vanligtvis rum i borgerlig miljö någonstans på landet där alla känner varandra och alla kan vara mördare. (Kärrholm 2012c: 70). Miljöer spelar en stor roll i pusseldeckare, mordet äger rum i en idyllisk miljö på landsbygden och karaktärer är vanligtvis från överklassen. (Kärrholm 2012c: 75) Detektiven är alltid klok och lyckas hitta den rätta brottslingen med eller utan medhjälpare som också kallas för Watson-figur. (Kärrholm 2012c: 70) Några kända författare som har skrivit pusseldeckare är till exempel Edgar Allan Poe, Agatha Christie (Kärrholm 2012c: 70), Dorothy L. Sayers (Kärrholm 2012c: 76) i Sverige Stieg Trenter (Kärrholm 2012c: 80). Nuförtiden, för att nämna bara några namn, är de mest kända pusseldeckare författare i Norden till exempel Mari Jungstedt Camilla Läckberg och Anna Holt. (Kärrholm 2012c: 83)

1.5.3.2 Hårdkokt deckare

I den hårdkokta deckaren är inte det viktigaste den logiska knuten, utan att upptäcka vad som finns gömd i samhället och avslöja korruption. I denna subgenre bringar man in samhällskritik. (Kärrholm 2012a: 22). Det finns mer action än i pusseldeckare. (Kärrholm 2012d: 88) Detektiven är snarare en ensamvarg, outsider och oberoende, som håller avstånd med de andra och följer ofta inte lagen utan gör själv vad han vill. Han umgås med farliga personer och på grund av det hamnar i farliga situationer. (Kärrholm 2012d: 91-92) Vad som gäller miljön, då spelar den också en viktig roll liksom i pusseldeckare, men i de hårdkokta deckarna äger brottet rum i storstäder. (Kärrholm 2012d: 97) Två kända hårdkokta deckarförfattare i Amerika är Dashiell Hammett och Raymond Chandler. (Kärrholm 2012d:

88) I Norden skrivs hårdkokta deckare av till exempel Jens Lapidus och Peo Rask. (Kärholm 2012d: 100)

1.5.3.3 Polisroman

Polisromanen kallas också för procedurdeckare. Det sägs att den subgenren har utvecklats fram ur de amerikanska hårdkokta deckarna. Jämfört med de hårdkokta deckarna arbetar detektiven tillsammans med de andra poliser – kollektivt lagarbete. I centrum står arbetsprocessen där ett (eller flera) mord undersöks med hjälp av andra kollegor och teknik. Brottet äger vanligtvis rum i en stad och polisromaner anses att vara ganska realistiska. Liksom i de hårdkokta deckarna, så finns också i polisromaner samhällsproblem. (Bergman 2012b: 106-108) Detektiven är mänsklig och har uppgift att leda gruppen och mordutredning. Läsare får inblick i deras privatliv och personliga problem. Det är ganska vanligt att detektiven på något sätt är personligt inblandad i brottet hen undersöker. Utomlands är en känd polisromanens författare P.D James och Michael Connelly. (Bergman 2012b: 108-110) Tidigare skrev i Norden till exempel Maj Sjöwall och Per Wahlöö polisromaner. (Bergman 2012b: 106) Idag skrivs polisromaner i Norden av till exempel Jo Nesbø och Sara Blädel. (Bergman 2012b: 114)

1.5.3.4 Thriller

Begreppet thriller har beskrivits av Kerstin Bergman på följande sätt: ”Ordet thriller är hämtat från engelskan och syftar i sammanhanget på en riktigt spännande berättelse, och i definitionen av genren ligger tyngdpunkten på läsarens upplevelse av just spänning.” (Bergman 2012c: 124) En stor skillnad mellan de andra deckargenrer är det att i andra genrer utreds detektiver mord men i thriller kämpar hjälten mot en motståndare som skapar antal hinder och farligheter som hjälten ska besegras. I centrum står kampen mot rivalen och spänningselementen. (Bergman 2012c: 124-125) Några exempel på som har skrivit thriller från Norden är Jan Guillou (Bergman 2012c: 125), Leif Davidsen och Roy Jacobsen. (Bergman 2012c: 132)

1.6 Historia

1.6.1 Amerika och England

Innan man ska gå direkt till Amerika och England är det värt att säga att man har diskuterat mycket kring deckargenrens ursprung. Det finns forskare som hävdar att ursprunget till kriminallitteraturen får sin början redan när Bibeln kom ut eller att den första deckaren är Sofokles *Kung Oidipus* (mellan 442 och 409 f.Kr). Men de flesta är ändå eniga att den första deckarförfattaren är Edgar Allan Poe som skrev om detektiven Auguste Dupin. Dessa berättelser anses även vara ursprunget till deckargenren. (Kärrholm 2011a: 14)

I Amerika, som skrivits ovan, är det Edgar Allan Poe som betraktas som den första amerikanska deckarförfattare och hans första verk är *The Murders in the Rue Morgue* (1841). (Hadley 2017) Poe skrev bara tre kriminalberättelser men de har haft viktig påverkan – många andra författare använde under nästa hundra år i sina verk den typ av detektiv och handlingen (komplex handling med gåtorna, den allvetande detektiven, inkompetent medhjälpare, socialkritiken och handlingen äger rum i små städer eller byar) som Poe skapade. (Hadley 2017)

När man pratar om Amerikas kriminalromanens historia är det viktigt att nämna hårdkokta deckare för att de flesta människor tänker på dem när man hänvisar till amerikanska deckare, de flesta tycker också att amerikanska deckarna är bara hårdkokta. De hårdkokta deckarna uppträdde först på 1920-talet i massmarknadslitteraturen och hade äventyrligt innehåll. (McCann 2010: 42) Två viktiga författare i den hårdkokta genren anses vara Dashiell Hammett, vars debutroman heter *Red Harvest* (1929) och Raymond Chandler, vars första verk heter *The Big Sleep* (1939). (Hadley 2017)

Jag ska även nämna här de amerikanska deckarförfattarna Elizabeth George och Jeffery Deaver, eftersom jag kommer att ta upp dem senare som exempel på den ickenordiska deckaren.

När det gäller England då tänker man direkt på två framgångsrika deckarförfattare. En av de är Sir Arthur Conan Doyle. (Kärrholm 2012a: 15) Han skrev 56 noveller och fyra romaner med detektiven Sherlock Holmes och hans medhjälpare Dr. John Watson. Sherlock Holmes

är troligen den mest kände fiktiva detektiven i världen. (Humpherys 2017) Detektiven Holmes beskrivs som övermänsklig mästardetektiv som tänker snabbt och kan hitta mördaren utmärkt liksom Poes detektiv Auguste Dupin. (Kärrholm 2012a: 18) Den andra kända författaren är Agatha Christie. Christie skrev sina verk under mellankrigstiden (1920-1930-talen), denna tid kallas också för guldålder och England var känd för sina pusseldeckare medan Amerika var känd för hårdkokta deckare. (Kärrholm 2012a: 20).

1.6.2 Norden

Nordic Noir kan betecknas som ett regionalt allmän nordiskt fenomen. Det finns vissa aspekter som är gemensamma för alla nordiska länder, till exempel subgenren procedurdeckare har spelat en viktig roll i Norden. Faktum att de nordiska länderna ligger geografiskt nära varandra, har gemensam historia, kultur och politik har också påverkat utvecklingen av gemensamma drag. Oavsett alla gemensamma drag som alla nordiska länder har i sina deckare, har de också sina egna skillnader som ofta baserar på nationala historiska tillstånd. (Bergman 2014: 173)

1.6.2.1 Sverige

I Sverige betraktas Prins Pierre (pseudonym för Fredrik Lindholm) som den första deckarförfattare och hans första verk är *Stockholms-detektiven* (1893). När Pierre hörde till den första generationen, då den andra generationens period, också kallad för den moderna generationen, började med Stieg Trenter på 1940-talet. Trenters första verk kallas för *Ingen kan hejda döden* (1943) och han har blivit känd för som den första Stockholmskildrare. Skillnaden mellan den första och den andra generationen är att den andra generationen är mer realistisk – människor skildras som vanliga människor, inte som övermänskliga detektiver. (Bergman 2014: 16-17) 1960-talet är viktigt i svenska deckarens historia – den hårdkokta genren och den socialkritiken blev påverkande. De viktigaste författarna på den tiden var Maj Sjöwall och Per Wahlöö som skrev tillsammans procedurdeckare och gav ut tio böcker mellan 1965 och 1975. Serien kallas för *Roman om ett brott*. Deras första verk var *Roseanna* (1965). Sjöwalls och Wahlöös deckare var annorlunda och inflytelserika just på grund av det kritiska perspektivet på det svenska samhället. Det är säkert att deras serier har väckt brett intresse i deckarvärlden och att deckare med samhällskritiken fortsätter att dominera i

Sverige. (Bergman 2014: 21-23) Efter Sjöwall och Wahlöö anses Henning Mankell vara den viktigaste deckarförfattaren i Sverige med hans Kurt Wallander-serie. (Bergman 2014: 23) Liksom förutnämnda författare, diskuterar också Mankell samhällsproblem i sina verk. Hans första verk heter *Mördare utan ansikte* (1991) och blev omedelbart en succé. (Bergman 2014: 53). Jämfört med alla nordiska länder, är det Sverige som har väckt mest intresse utomlands och som anses att vara framgångsrikast i den nordiska kontexten. (Bergman 2014: 152).

Idag är det fortfarande Stieg Larsson (1954-2004) som räknas som Sveriges framgångsrikaste deckarförfattare. Hans *Millennium*-trilogi, som innehåller *Män som hatar kvinnor* (2005), *Flickan som lekte med elden* (2006) och *Luftslottet som sprängdes* (2007), blev internationellt oerhört framgångsrik och fick hyper-bestseller status. (Bergman 2014: 27) Också deckarforskaren Barry Forshaw är enig med Bergman och skriver följande: "Before his untimely death at the age of 50 in 2004, Larsson had produced three of the most remarkably successful crime novels ever written [...] and the book that inaugurated the trilogy [...] is perhaps the most widely read thriller of the modern age, after the far inferior *The Da Vinci Code*." (Forshaw 2012: 64)

Några andra kända svenska författare som kan nämnas är Mari Jungstedt, Åsa Larsson, Camilla Läckberg och Åke Edwardson.

1.6.2.2 Danmark

I Danmark betraktas Palle Rosenkrantz *Hvad skovsøen gemte* (1903) som den första ordentliga deckaren. Trots den tidiga början höll den danska deckarlitteraturen låg profil tills 1970-talet. Men efter Sjöwall och Wahlöös framgång blev också Danmark mer aktiv. Till exempel författarna Leif Davidsen och Jan Stage var inspirerade av Sjöwall och Wahlöös användning av samhällskritik. Fast undergenren procedurdeckare har varit populär i Danmark, fokuserar man inte så mycket på samhällskritik än det gör till exempel Sverige. (Bergman 2014: 153-155) Vid sidan av procedurdeckare har också den politiska thrillern/spionthrillern varit populär i Danmark. (Bergman 2014: 157) Den amerikanska hårdkokta traditionen nådde också Danmark och den första författaren som skrev hårdkokta deckarna var Dan Turèll, hans debut heter *Mord i mørket* (1981). (Bergman 2014: 155)

Idag är den mest berömda deckarförfattaren Jussi Adler-Olsen (f.1950). Han skrev sin första deckarbok *Alfabethuset* 1997. Han är mest känd för sina deckare om Carl Mørck och hans assistent Hafez el-Assad och deras kollegor i Avdelning Q. (Bergman 2014: 156) Hans Avdelning Q serie innehåller hittills åtta böcker: *Kvinden i Buret* (2007), *Fasandræberne* (2008), *Flaskepost fra P* (2009), *Journal 64* (2010), *Marco Effekten* (2012), *Den Grænseløse* (2014), *Selfies* (2016) och *Offer 2117* (2019). (Jussi Adler-Olsen)

Barry Forshaw har skrivit så: "A major current star of the genre has been signalled by the worldwide acclaim for Danish crime king Jussi Adler-Olsen; the writer began as more of a *succès d'estime* in the UK, but his sales are catching up with his prodigious European figures." (Forshaw 2013: 110)

1.6.2.3 Island

Johann Magnus Bjarnason med verket *Íslenzkur Sherlock Holmes* (1910) betraktas som den första deckarförfattaren på Island. På 1930- och 1940-talet skrev man några deckare men Sjöwall och Wahlöö hade inte den samma effekten som i de andra nordiska länderna. (Bergman 2014: 162-163) Den isländska deckarens tradition betraktas på grund av det som senare fenomen jämfört med de andra nordiska länderna. (Bergman 2014: 166) Den mest kända kvinnliga deckarförfattaren på Island är Yrsa Sigurðardóttir och hennes debut heter *Priðja táknið* (2005). (Bergman 2014: 165) Deckargenren procedurdeckare har spelat lite mindre roll på Island än i de andra nordiska länderna men delar intressen för samhällskritiken liksom de andra nordiska länderna. (Bergman 2014: 166)

Idag är Arnaldur Indriðason (f. 1961) den framgångsrikaste deckarförfattaren på Island men han är populär också internationellt. (Bergman 2014: 164) Indriðason har gett ut serier om Flóvent och Thorson och om detektiven Konrað, men de flesta böcker han har skrivit hittills handlar om polisen Erlendur Sveinsson: *Synir duftsins* (1997), *Dauðarósir* (1998), *Mýrin* (2000), *Grafarþögn* (2001), *Röddin* (2003), *Kleifarvatn* (2004), *Vetrarborgin* (2005), *Harðskafi* (2007), *Myrká* (2008), *Svörtuloft* (2009), *Furðustrandir* (2010), *Einvígið* (2011), *Reykjavíkurnætur* (2012) och *Kamp Knox* (2014). (Forlagið Bókabúð)

Barry Forshaw skriver följande om Indriðason: ”After he won the CWA Gold Dagger, many felt that Indriðason would be the first foreign language crime writer to break the stranglehold that Henning Mankell maintained on this particular branch of the genre. So far, Stieg Larsson and Jo Nesbø have achieved that breakthrough (and prodigiously at that), but there is evidence that the remarkably talented Indriðason is perhaps the most plausible heir apparent.” (Forshaw 2012: 139)

1.6.2.4 Norge

I Norge är det Maurits Hansen som skrev den första deckaren *Mordet på maskinbygger Roolfen: Criminalanecdote fra Kongsberg* (1839). Norge hade två Guldålder i deckarnas historia – den första var på 1910- och på 1920-talet och ledande deckarförfattare var Stein Riverton (pseudonym för Sven Elvestad). Riverton betraktas vara den första viktigaste författaren i Norges deckarlitteratur. Den andra viktiga författaren från det Första Guldåldern är Fredrik Viller (pseudonym för Christian Sparre). Han skapade den första hjälten i den norska deckarlitteraturen – privatdetektiven Karl Monk. Den Andra Guldåldern var under andra världskriget då Norge var ockuperat av Nazi-Tyskland. En av de viktigaste författarna var Hans Brückenberg (pseudonym för Torolf Elster) och hans verk *Historien om Gottlob* (1941). Den nya perioden i Norges deckarlitteraturen började år 1973. Ett av de viktigaste namnen är David Torjussen (pseudonym för Tor Edvind Dahl) som var inspirerad av Sjöwall och Wahlöö. (Bergman 2014: 166-168) 1990-talet betraktas också som den tredje guldåldern – kvinnliga deckarförfattare som Anne Holt och Karin Fossum har blivit internationellt framgångsrika. (Bergman 2014: 170) Jämfört med de andra nordiska länderna har hårdkokta detektiver spelat en större roll i de norska deckarna. (Bergman 2014: 172)

Idag är Norges framgångsrikaste och mest berömda deckarförfattare Jo Nesbø (f. 1960). (Bergman 2014: 171-172) Nesbø har hittills gett ut deckarserien om Harry Hole som består av tolv böcker: *Flaggermusmannen* (1997), *Kakerlakkene* (1998), *Rødstrupe* (2000), *Sorgenfri* (2002), *Marekors* (2003), *Frelseren* (2005), *Snømannen* (2007), *Panserhjerter* (2009), *Gjenferd* (2011), *Politi* (2013), *Tørst* (2017), och *Kniv* (2019). Han har också gett ut några fristående kriminalromaner och barnböcker om doktor Proktor. (Store Norske Leksikon)

Jo Nesbø betraktas som Stieg Larssons arvtagare i den nordiska kriminallitteraturen. (Forshaw 2012: 105) Barry Forshaw skriver följande om honom: "The fact that he is able to combine the urgency of the best storytellers with a keen and intelligent engagement with social issues may well be the reason why Nesbø is shaping up to be the market leader in Scandinavian crime fiction [...]." (Forshaw 2012: 107)

1.7 Tidigare forskare om den nordiska deckarens särart

Jag kommer att här presentera de viktigaste påståendena som ledande forskare har gjort om de nordiska deckarnas särdrag i nyare arbeten. Jag tar även med, som kontrast, några av påstådda särdrag som sägs känneteckna de engelska eller amerikanska deckarna.

1.7.1 Detektiven

Polisfiguren Kurt Wallander, skapad av den svenska deckarförfattaren Henning Mankell, anses vara en av de viktigaste karaktärerna i samtida deckargenren. Han är deprimerad, ur skick, lider av diabetes och huvudvärk (Forshaw 2012: 21) Bergman skriver att de nordiska deckarnas hjältar är komplexa men ofullkomliga som vanliga människor, de är inga övermänniskor. Hon hävdar att Wallander-typen av detektiver är en av de vanligaste i Sverige. Hon skriver också följande: "Most detective protagonists of Swedish crime fiction are far from perfect, and they have generally been shaped by different personal hardships [...]. [...] the careworn middle-aged, male police detectives [...]" (Bergman 2014: 126-127) Barry Forshaw skriver att också de amerikanska detektiver kan ha stökiga privatliv och dåliga relationer med deras chef, men det är något sådant som gör de mer charmiga och attraktiva, däremot de nordiska detektiver är vanligtvis också ovårdade och bekymrade – de har dåliga frisyrrer, skrynkliga kläder och dysfunktionella, svåra relationer. (Forshaw 2012: 102-103)

Det visar sig att i olika vetenskapliga böcker använder man ganska ofta Wallander som ett exempel hur en vanlig detektiv i Norden brukar vara. Det bekräftar Bergmans påstående, att Wallander-typ detektiven är vanlig och förebild till de andra deckarförfattare i Sverige men också i andra länder i Norden. Också Klitgaard Povlsen har skrivit att i nordiska deckare är poliser vanligtvis ensamma och känslomässigt förstörda. Som exempel Kurt Wallander: skild, missbrukar alkohol, är överviktig och har ett problematiskt familjeliv. (Klitgaard

Povlsen 2010: 38) Eller som Forshaw skriver i en annan bok: "His copper, of course, is the troubled, middle-aged Kurt Wallander, the most celebrated of the fictional Scandinavian detectives [...]." (Forshaw 2013: 17)

Samma kliché kommer fram också i inledningen i *Scandinavian Crime Fiction* där skrivs att nordiska deckare är kända på grund av detektiver som är melankoliska, tysta, nedstämda, törstiga och arbetsamma. Återigen nämns Mankells Kurt Wallander som ett exempel: överviktig, skild och utbränd detektiv utan vänner. (Arvas, Nestingen 2011: 9)

Kerstin Bergman skriver också att hjälten speciellt i de svenska deckarna lider av sjukdomar och stress: de reagerar både mentalt och fysiskt på problem som finns i samhället. Åke Edwardsons detektiv Erik Winter lider till exempel av huvudvärk och han misstänker att han har hjärntumör. (Bergman 2011: 35-36) Ett annat exempel är Sjöwall och Wahlöös detektiv Martin Beck som har också problem med hälsan: hostattacker, insomnia, dålig aptit och ont i magen. Dessutom är Becks familjesituation inte heller något att skryta med – han har ett dysfunktionellt äktenskap och skiljer sig under seriens gång. Som kontrast då till exempel Sherlock Holmes hade aldrig problem med hälsan. (Messent 2013: 178)

När det gäller detektivens arbete kan det hända att detektiver hamnar i farliga situationer när de försöker att fånga brottslingen. Detta gäller alla deckare, men finns det någon skillnad mellan de nordiska länderna och till exempel Amerika där den hårdkokta deckaren har skapats? Detektiver skildras ofta i de amerikanska deckarna som actionhjältar: fysiskt tuffa, använder sin pistol och hamnar i eldstrider och våldsamma slagsmål med brottslingar. (Hadley 2017) Jag har inte funnit några konkreta påståenden om att de nordiska detektiver är mer fredliga och vare sig slår eller skjuter utan löser konflikter med ord. Men jag anser att det är viktigt att ta upp och se hurdan är detektiver i nordiska deckare. Och när man tänker på att det är vanligt att nordiska detektiver är snarare överviktiga och med olika slags hälsoproblem då är det ganska svårt att inbilla dem i våldsamma eldstrider och slagsmål med brottslingar.

1.7.2 Privatliv vardag

Något som är vanligt i nordiska deckare är att läsaren får läsa mycket om detektivens privatliv och problem, vid sidan av hans arbete. (Klitgaard Povlsen 2010: 37) När första generationen i Sverige skildrade detektiver som övermänskliga mästerdetektiver och hade Sherlock Holmes som förebild, (Bergman 2014: 14) skildrar den andra generationen detektiver som vanliga människor och läsare får information av hur en svensk vardag kan se ut. Den andra generationen skriver dessutom mycket mer på realistiskt sätt. (Bergman 2014: 17)

Man började skriva om polisens vardag då kvinnor började skriva deckare, och sedan dess får man realistiska beskrivningar av svenskarnas vardag. (Bergman 2012a: 45) Tidigare saknade poliserna nästan totalt privatliv och det verkade som om de inte ens hade ett liv utanför arbetet. ”[...] i dag är det snarare regel än undantag att polisernas personliga problem, barndomstrauman och kärleksliv upptar nästan lika stor del av polisromanerna som själva brottsutredningarna”, skriver Bergman. (Bergman 2012b: 108-109) Återigen kan man ha Mankells detektiv Wallander som ett typiskt exempel. Hans privatliv, bland annat problem med familjen och hälsan utgör en lika stor och viktig del av deckaren som att fånga brottslingarna. (Bergman 2012b: 109)

Som en motsats kan man ta som exempel en mycket känd amerikansk deckarförfattare, Michael Connelly, som har skrivit en serie om Harry Bosch. Den nyaste boken i serien med Harry Bosch heter *The Night Fire* och har två huvuddetektiver: Harry Bosch och Renee Ballard. Man får nästan inte veta någonting om vad de gör utanför arbetet. Det enda sak man får veta om Bosch är det att han har en dotter, Maddie, och de träffas någon gång, information om Ballards privatliv är ännu mer begränsad: man får veta att hon har en hund som hon promenerar med efter arbetet. Författaren fokuserar mest på olika brott och hur man löser dem - om vardags- och privatliv har Connelly nästan inte skrivit någonting. (Connelly 2019)

1.7.3 Mordets motiv

Kerstin Bergman hävdar att en av 2000-talets deckartrender är att i större utsträckning kommer mördarens mordmotiv från deras barndom - de har upplevt något traumatiskt. (Bergman 2012a: 47) Ett sådant exempel är den svenska författaren Mari Jungstedt. Mördare

i hennes romaner mördar ibland på grund av mental sjukdom, ibland kan motivet vara kopplat till mördarens barndom. (Bergman 2014: 116)

I Åsa Larssons *Solstorm* mördas till exempel en präst, Viktor Strandgård, av en galen man, Curt Bäckström. Han bara hör hur prästen grälar med andra medlemmar i församlingen och plötsligt tänker han mörda prästen kallblodigt. Han förlorar kontrollen, slår med en öppnad flaska mot Viktors bakhuvud och använder sedan kniven för att döda mannen: efter det slickar han den blodiga kniven, borrar ut Viktors ögon och skär av hans händer – allt detta visar att mördaren är mentalt sjuk. (Larsson 2004: 329-330) Därtill finns det ett helt kapitel där det beskrivs hur Curt Bäckström hör olika ljud och inbillar sig saker. Han tänker att han är utvald av Gud och känner hur han blir en del av honom. (Larsson 2004: 268-270)

Vid sidan av barndomstrauman eller mental sjukdom är mord i de nordiska deckarna ofta kopplade till samhället på något sätt. (Forshaw 2012: 125) Till skillnad till exempel engelska författare i guldålder, som Agatha Christie, skrev om mördare som dödade på grund av personliga skäl och hade privata motiv som bedrägeri och stöld liksom i de flesta av Sherlock Holmes romaner. (Messent 2013: 128). I *The Murder of Roger Ackroyd* har mördaren Sheppard personligt skäl och har inget att göra med det sociala systemet. Återigen är mordets motiv girighet och pengar. (Messent 2013: 132)

Som kontrast kan man också ha ett exempel igen från den amerikanske Connellys *The Night Fire*. Under hela boken äger rum tre mord och alla har tre olika orsaker som är pengar; stolthet och rykte; ilska och ren ondska. Inga mord har något att göra med barndomstrauman, mental sjukdom eller är kopplade till samhälle på något sätt. (Connelly 2019)

I de utomnordiska deckarna är mordmotivet kopplade till privategoistiska och själviska motiv som till exempel pengar och har göra med mördarens personlighet som till exempel girighet och stolthet.

1.7.4 Mördare som ett offer

Kerstin Bergman skriver följande om mördare som ett offer: ”Det är inte ovanligt att man som läsare ibland till och med tillåts känna sympati för mördaren, som ofta framställs som ett offer för det samhälle han eller hon lever i.” (Bergman 2012b: 111)

Sjöwall och Wahlöö skildrar ofta brottslingen som ett offer: man får till exempel se mördaren gråta och han skildras som ett fångat djur. På så sätt framstår brottslingen som mer mänsklig och läsaren känner medlidande för brottslingen. (Bergman 2014: 39) Jakob Stougaard-Nielsen skriver följande om Sjöwall och Wahlöös romaner: "As suggested by the Stockholm syndrome, in Sjöwall and Wahlöö's seminal Scandinavian police procedurals the criminals and murderers are considered the victims of society, of ingrained class structures, the state's covert subservience to capitalism and its promotion of an individualized, competitive consumer society." (Stougaard-Nielsen 2017: 61)

Samma sak gäller några av Henning Mankells deckare. Han uppmuntrar läsaren att känna medlidande för mördaren och i slutet av deckaren önskar författaren ibland att mördaren aldrig skulle fångas. (Bergman 2014: 59) Samma tendens finns i flera av Sjöwalls och Wahlöös deckare, till exempel *Polis polis potatismos*.

Som kontrast kan man ta amerikanske författarens, Jeffery Deavers, senaste deckare *The Cutting Edge* där finns två mördare, Andrew Krueger och Vladimir Rostov, som båda är yrkesmördare. De har tagit emot arbeten frivilligt, de är vana att döda och gör det kallblodigt och automatiskt. Sympati med dem saknas helt. Redan sådant yrke som yrkesmördare hänvisar till ondskan. (Deaver 2018) Också i Michael Connellys *The Night fire* finns en professionell yrkesmördare som kallas för Black Widow. Hon är också en ond person som är van vid att få uppgifter att mörda människor. (Connelly 2019)

1.7.5 Samhällskritik

Gunnar Staalesen, nordisk författare (Forshaw 2012: 121) skriver att nordiska deckare, speciellt Sverige och Norge, har gemensamt två egenskaper och en av dem är att författaren fokuserar på samhällsproblem som är vävd i handlingen eller mordmysteriet. (Forshaw 2012: 125)

Också Gunhild Agger skriver att man kan kalla de nordiska deckarna "krimi med social samvittighet". Och att kritiken mot samhället har blivit ett av kännetecknen för de nordiska deckarna. (Agger 2010: 20)

Bergman bekräftar också det faktum att många författare blandar in kritik mot samhället i sina deckare. Hon skriver att nordiska deckare vill visa den mörka undersidan av samhället som är gömd bakom välfärdssamhället. Det är något som inspirerar till exempel de svenska deckarna sedan Maj Sjöwalls och Per Wahlöös deckare från 60- och 70-talen. (Bergman 2014: 127) Ett bra exempel är återigen Henning Mankells böcker. Han väver i sina deckare in samhällsproblem som rasism, hat mot utlänningar och anti-invandring. Dessutom har Mankell skrivit om teman som är kopplade till Afrika och han har försökt att öka det globala medvetandet om problem i Afrika som AIDS till exempel. (Bergman 2014: 54-55) Men det betyder inte att alla nordiska deckarförfattare undersöker den mörka undersidan. Som exempel kan nämnas att stora svenska författare som Johan Theorin eller Mari Jungstedt varken kritiserar samhället eller undersöker baksidor av det. (Bergman 2014: 127)

Det finns också andra forskare som skriver om Sjöwall och Wahlöö när det kommer till samhällskritiken. Även Forshaw skriver att de nämnda författarna var medvetna om den fina och falska bilden som utlänningar hade om Sverige. De ville ändra andras uppfattning om deras land och pekade i sina deckare på sprickor som finns i den perfekta bilden och började dra uppmärksamhet till sociala problem, till exempel problem med invandrare. (Forshaw 2013: 15) Forshaw nämner också Henning Mankell och att han skriver om olika samhällsproblem, som korruption, människohandel och rasism, vid sidan av brott i sina verk. (Forshaw 2013: 18)

Den kända svenska deckarförfattaren Camilla Läckberg skriver att hon själv sysslar också med samhället och bekräftar Barry Forshaws ord att människor från andra länder har en mycket idealiserad bild av Sverige. Men nu, kanske tack vare deckarna, har de börjat att förstå att Sverige har också problem med kriminalitet, det finns sociala problem och föroreningar, liksom i alla andra länder i världen. (Forshaw 2012: 40)

1.7.6 Klass/social miljö

Vanligtvis placerar författarna sina detektiver i medelklass, och polisyrket är också ett arbete som tillhör medelklassen. "No matter how different their individual personalities and professional skills, policemen belong to the middle class due to their police training and corresponding higher education.", skriver Kerstin Bergman (Bergman 2011: 40). Kontrasten

är påtaglig mot de brittiska deckarna där det är vanligt med överklassdetektiver och överklassmiljöer. (Bergman 2012b: 111) Det klassiska exemplet är Agatha Christies verk, där man fokuserar på överklass, kanske bara några brottslingar hör till arbetarklass. Hon skildrar en värld där finns rikedom, mästare och deras mästareinnor som har tjänstefolk hemma. (Messent 2013: 128) Till exempel i *Murder on the Orient Express* finns det ett offer som hör till överklassen, otrevlig miljonär Ratchett med sin privata sekreterare, som blir knivhuggen. (Forshaw 2007: 21) Även en nyare brittisk deckarförfattare, P.D James låter de flesta av sina deckare utspela sig i överklassmiljöer, däremot hör inte hennes detektiver till överklass.

Eller Dorothy L. Sayers protagonist, Lord Peter Wimsey, tillhör högadeln och har aristokratiska maner och högadlig uppsyn. (Forshaw 2007: 30) Den amerikanska deckarförfattaren Elizabeth Georges detektiv, Thomas Lynley, är också en brittisk högadelsman. (Bergman 2012b: 111) Det visar att traditionen med överklassdetektiver fortfarande är stark utanför Norden.

Det finns också ett exempel med en svensk deckarförfattare, Åke Edwardson, som har detektiv, Erik Winter, med överklassbakgrunden. (Bergman 2012b: 111)

Det är intressant att undersöka varifrån kommer hjältar och hjältinnor i nordiska deckare, samt vilken klass mördaren och offret tillhör.

1.7.7 Erotiska skildringar

Barry Forshaw påstår att man skildrar mer erotik i de nordiska deckare än vad till exempel amerikaner och engelskor gör. Men man har inte undersökt detta tema så noggrant i de nordiska deckarna. "A constant source of annoyance [...] among Swedes visiting Great Britain is the fondly held, slightly envious British notion (also nurtured by Americans) of Sweden as a fount of sexual liberation and erotic adventure; a land without inhibitions where all forms of erotic behavior are tolerated, and saunas are used more creatively than simply to open the pores of the skin.", skriver Forshaw. (Forshaw 2012: 12-13)

Också Wendy Lesser skriver att kärlekslivet spelar en stor roll i detektivens liv i de nordiska deckarna. Hon skriver att man kan få ganska detaljerad beskrivning om detektivens erotiska liv. (Lesser 2020: 41)

Till exempel i den svenska deckarförfattares Åsa Larssons *Solstorm* kan man läsa, ganska kort, men ändå, om den kvinnliga polisens, Anna-Maria Mellas, sexuella handling. Hon blir avbruten i mitten av handlingen av sin kollega som ringer på grund av arbetet och när telefonsamtalet slutar, frågar Anna-Maria från sin make var är de någonstans, maken ler och säger *här*. Sedan följer en kort beskrivning om i vilken position de är och vilka kroppsdelar mannen rör vid. (Larsson 2004: 195-197) Men när man tar till kontrast ovannämnda amerikanen Michael Connellys *The Night Fire*, då där finns inga erotiska handlingar, inte ens tankar kring detta. (Connelly 2019)

1.8 Teori och metod

1.8.1 Analysmodell

I det här kapitlet kommer jag att presentera min analysmodell. Jag vill betona att jag inte har hittat någon analysmodell hos tidigare forskare som varit funktionell för att systematiskt undersöka den nordiska deckarens särart. Därför har jag själv skapat en modell. För att skapa den har jag utgått från de tidigare refererade forskarnas påståenden och sökt generalisera mönster utifrån deras bild. Det är viktigt att få en objektiv grund att stå på, och det sker genom att jag utgår från de tidigare forskarnas påståenden i stället för att utgå från mina egna subjektiva intryck. Jag har sedan själv abstraherat deras påståenden till en modell som kan användas för att genomföra en systematisk analys av alla texterna i undersökningen på lika villkor.

Teoretiskt har jag byggt modellen på principen om binära motsatser (binary opposites). Den binära motsatsen härstammar från den schweiziska språkvetaren, Ferdinand de Saussure, som grundade strukturalismen. Enligt de Saussure är binära motsatser ett par av relaterade termer eller begrepp vars betydelse utesluter varandra. Så har han själv definierat vad binära motsatser är: "The means by which the units of language have value or meaning; each unit is defined in reciprocal determination with another term, as in binary code." (Putri, Sarawoto

2016: 82) G. Smith konstaterar att den binära motsatsen är systemet genom, i språk och tanke, två teoretiska motsatser definieras strikt och opponerar mot varandra. (Putri, Sarawoto 2016: 83)

Min modell ställer upp ett slags idealtyp för den nordiska deckarens särart och blir därmed både min abstrakta utgångspunkt för analysen och en hypotes att pröva. Följande modell spelar en viktig roll i min uppsats då jag ska utgå från den i de kommande undersökningarna.

Modellen innehåller sju kategorier som jag kommer att undersöka. De är detektiven, vardag/privatliv, mördaren, mordets motiv, samhällskritik, klass/social miljö och erotiska skildringar. Det finns två kolumner – den första representerar min idealtyp för de nordiska deckarnas särart och den andra representerar motsatsen, nämligen det som antas vara mer typisk för ickenordiska deckare.

Detektiven

Fredlig utredare som inte konfronterar brottslingar med våld	Actionhjärte som konfronterar brottslingar med våld
Frånstötande yttre: övervikt, dålig frisyra, ovårdad klädsel etc	Attraktivt yttre: i form och tränad, fin frisyra, vårdad klädsel etc
Personliga misslyckanden av vardagligt slag: alkoholism, relationsproblem etc	Personligt framgångsrik: inga problem med alkohol, inga relationsproblem etc
Vardagliga hälsoproblem: magont, huvudvärk, stress, diabetes, utbränd etc	Inga vardagliga hälsoproblem: frisk och sund
Löser brottsgåtan med skicklighet av 'vardagligt' slag	Löser brottsgåtan med superintelligens

Vardag/privatliv

Detektivens vardag och privatliv utanför själva polisarbetet/brottsutredandet tar upp relativt sett stort utrymme i helheten och skildras med triviala detaljer ur vardagen	Polisarbetet/brottsutredandet dominerar helheten totalt och triviala detaljer ur vardagen saknas eller är mycket få
---	---

Mördaren

Mördaren ett <i>offer</i> för omständigheter utanför hans egen vilja, ofta ett offer för samhället, och någon att känna medlidande med	Mördaren är aktiv och medveten i sitt mord och ofta ond och kallhamrad, alternativt en imponerande hämnare – mördaren skiljas inte som ett <i>offer</i> och medlidandet saknas
--	--

Mordets motiv

Mordet har skäl som traumatiska upplevelser från barndom, mental sjukdom eller är kopplade till samhället på något sätt	Mordet har begåtts på grund av ren ondska eller har grund i mördarens personlighet – traumatiska upplevelser från barndom, mental sjukdom och koppling till samhället saknas
---	--

Samhällskritik

Brottsfallet och/eller brottsutredningen är invävd i en samhällskritisk problematik som aktualiseras utförligt i romanen som helhet	Brottet och utredningen saknar sådan samhällskritisk koppling och är i stället helt relaterad till individuella faktorer
Samhällskritik aktualiseras även i övrigt, utanför själva brottsutredningen	Samhällskritik saknas eller är mycket begränsad i helheten

Klass/social miljö

Detektiven tillhör medelklassen eller har ursprung i arbetarklassen	Detektiven tillhör överklassen
Brottet (mordplats, offer, mördare, misstänkt etc) har koppling till medelklass- eller arbetarklassmiljö	Brottet har koppling till överklassmiljö

Erotiska skildringar

Detektivens kärleksliv skildras	Det skildras inte detektivens kärleksliv
---------------------------------	--

Jag vill betona att inga forskare har hävdad att samtliga utpekade särdrag skulle förekomma i samtliga nordiska deckare, eller att dessa drag skulle vara fullständigt frånvarande i deckare från andra traditioner, men standardbilden implicerar likväl att dessa drag är särskiljande och att det borde finnas en klar övervikt för särdragen i den första kolumnen i de mest representativa nyare nordiska deckarna. Det är alltså detta som skall prövas i uppsatsens undersökningar.

Jag vill klargöra att modellen syftar till att belysa den *nordiska* deckarens särart, varför det är den vänstra kolumnen som är den viktigaste, och det betyder att den högra kolumnen klumpar samman ”ickenordiska” drag som hör till deckartraditioner som är sinsemellan ganska olika på flera punkter. Så t.ex. har de brittiska pusseldeckarna oftast fredliga utredare precis som de nordiska men till skillnad från den amerikanska, och amerikanska deckare har oftast centralpersoner från medel- eller arbetarklass precis som de nordiska men till skillnad från de brittiska pusseldeckarna. Den högra kolumnens ”ickenordiska” drag är alltså inte *en* deckartradition, utan kolumnen samlar drag som har det gemensamt att de anses vara motsatsen till typdragen för nordiska deckare.

1.8.2 Metod

Innan jag närmare förklarar metoden som används i analysen, vill jag betona att när jag analyserar de fyra deckarna, räcker det inte med att bara placera drag i någon kolumn. En sådan placering säger inte allt om deckaren, utan man måste också diskutera de olika dragen

i sitt sammanhang, varvid det blir nödvändigt med närläsning av enskilda fall. Jag försöker göra detta genom att använda en nykritiskt inspirerad analys.

Nykritiken, kallas också för *New Criticism*, är en litteraturteoretisk riktning som fick sin början i Amerika och England på 20- och 30-talet. (Ljung 2011: 92) Två viktiga förgrundsgestalter är I.A. Richards och poeten T.S. Eliot. (Tenngart 2010: 14)

Nykritikerna utvecklade en analysmetod som kallas för närläsning eller *close reading*. (Eldelin 2015: 49) och med den metoden menas det att man ska läsa texten noggrant och ofta många gånger för att få en grundligare förståelse av texten eller vissa drag: (Hathaway 2010: 8) man fokuserar på vissa detaljer i texten och försöker att se förhållandet mellan dem; (Eldelin 2015: 49) "[...] iaktta alla textens detaljer och väga dem mot varandra för att beskriva det helhetsintryck som alla tillsammans bidrar till." (Tenngart 2010: 27) Det är också viktigt nämna att när det gäller närläsningen ska man bara fokusera på romanen eller *texten*; däremot ska man inte söka efter *författarens* tänkbara intentioner, budskap eller tänkande. Man ska fokusera på vad romanen säger. (Vulovic 2013: 123)

För att allt ska vara klart, vill jag förtydliga hur används närläsning i den här uppsatsen. Denna metod används inte för att göra en utförlig analys av ett helt avsnitt eller av hela verk, utan närläsningen används för att undersöka enstaka motiv och detaljer i sina specifika sammanhang för att tolka deras betydelse i helheten. För att ta reda på i vilken utsträckning dessa drag stämmer har jag alltså valt en kombination av en analysmodell utifrån principen om binära motsatser och en nykritiskt inspirerad analys av enskilda drag. Jag valde just denna metod för min analys för att jag kommer att analysera fyra litterära verk där jag fokuserar just på vissa drag för att få en nyanserad bild av både romanerna som helheter och den nordiska deckarens särart. Med hjälp av dessa metoder vill jag sammanfattningsvis få en större och mer rättvisande övergripande bild av de nordiska deckarna.

2. ANALYS

Innan jag börjar med analysen av de utvalda deckarna, presenterar jag dem här kortfattat för att ge en kort och sammanfattande bild om vad de handlar om.

2.1 Presentation av de utvalda verken

Luftslottet som sprängdes

Denna roman innehåller två berättelser. En kretsar kring Lisbeth Salander och hennes far Alexander Zalachenko. När Zalachenko dyker upp i bilden, börjar hans gamla kolleger i SÄPO oroa sig för att deras hemlighet med Zalachenkoklubben kommer fram och de skulle gå till fängelse. För att hindra det, börjar några medlemmar i nämnda klubben mörda dem som kan läcka ut information. Men informationen om den korrupta gruppen når till journalisten, Mikael Blomkvist, som vill avslöja dem genom att ge ut boken om den hemliga och korrupta klubben. Samtidigt vill han hjälpa sin vän, Lisbeth, att bevisa hennes oskuld, för att majoriteten ser henne som psykopat och skyldig till olika mord.

Vid sidan av Zalachenkos och Lisbeths berättelse kan man också läsa om Erika Berger som är Mikaelns före detta kollega och nuvarande chefredaktör på Svenska Morgon Posten. Men det är inte lätt att göra nytt arbete för hon blir allvarligt trakasserad och hotad.

Kniv

Deckaren följer två intrigspår. Den första handlar om mordet på detektivens, Harry Holes, flickvän Rakel. Först är Harry helt säker på att mördaren är Svein Finne – en berömd våldtäktsmän och knivhuggare. Men det är han inte och han har säkert alibi. Detektiven hinner att misstänka många olika personer och till sist tror Harry att han själv är mördare för att natten då Rakel mördades, var Harry berusad och mindes ingenting vad han gjort. Men blodet som finns på Harrys kläder, hör till Rakel, han är med på en övervakningskamera, hans bil sågs i närheten av Rakels hus och till sist hittades mordvapnet också i Harrys hus. Dock är Harry oskyldig.

Vid sidan av intrigen om mordet på Rakel, kan man också läsa om Dagny, som blev våldtagen av Svein Finne på kyrkogården. Läsaren får veta hur Svein Finne besöker och kontrollerar

henne, och dessutom hotar Finne kvinnan att om hon försöker göra abort, kommer hon att ångra det.

Offer 2117

Också den här romanen följer två intrigspår. Detektiven Assad kommer att jaga brottslingen, Ghaalib, som kidnappade hans familj och vill nu döda alla. Det kommer fram att Assad har dolt sitt riktiga liv och inga av hans kolleger vet ens att han har haft familj och en smärtsam förfluten. Jagandet får början från ett utdrag ur en tidning där Assad ser sina familjemedlemmar som står bredvid Ghaalib.

Medan Assad och hans kollega, Carl, jagar Ghaalib i Tyskland, sysslar andra poliser, Rose och Gordon, med samtal från dolt nummer i Danmark. Den som ringer är en pojke som heter Alexander, han meddelar polis att om han når nummer 2117 i sitt datorspel ska han skära av sin mors och fars huvud med samurajsvärd och efter det ska han mörda människor på gatorna. Rose och Gordon tar samtal allvarligt och börjar att undersöka samtal och vem som står bakom dem.

Den som glömmer

Återigen följer denna deckare två intrigspår. En handlar om en man, Kristvin, som blir brutalt mördad år 1973. När detektiven Erlendur Sveinsson och hans kollega, Marion, börjar undersöka fallet, tar alla spår dem till den amerikanska militärbasen i Keflavik. De två detektiver får också hjälp av en amerikansk polis, Caroline, för att det kommer fram att det inte ens är enkelt att arbeta med amerikaner.

Parallellt med mordet på Kristvin undersöker Erlendur också ett mystiskt försvinnande – för många år sedan (1953), försvann skolflicka, Dagbjört, på vägen till skolan, och det är något som hittills stör Erlendur. Till sist lyckas Erlendur att lösa det mystiska fallet och det visar sig att mördaren alltid har legat i närheten av Dagbjört.

2.2 *Luftslottet som sprängdes* av Stieg Larsson

2.2.1 Detektiv

Fredlig detektiv. Huvuddetektiven, Mikael Blomkvist, är egentligen journalist i Millennium. Han använder inte våld för att konfrontera brottslingar, utan gör undersökningarna fredligt.

Mikael hamnar bara en gång i slagsmål och i skottlossning för att beskydda sig. En brottsling, Miro Nikolic, försökte att skjuta Mikael på en restaurang med automatvapen. Detektiven hann reagera och grep tag i vapnet så att kulorna gick förbi honom. Sedan följde slagsmålet mellan dem tills polisen kom. (Larsson 2019: 570-572) Men detta händer enbart för att Mikael måste skydda sig – det är inte han som tar till vapnet och Mikael ser bara till att han själv inte blir skjuten. Annars använder Mikael aldrig våld. Han har troligtvis inte heller vapen som poliser har, så han kan inte ens skjuta.

Det visar att Mikael Blomkvist, enligt analysmodellen, passar under den första kolumnen och representerar därmed den påstått typiska nordiska deckaren. Han varken äger eller använder skjutvapen och startar inte själv våldsamma slagsmål.

Det yttre uppmärksammas inte. Ingenting sägs om Mikael's frisyra eller klädsel, men det finns anmärkningar om hans vikt. Han är inte i toppform, utan verkar att vara lite ur form. Kriminalinspektören, Monika Figuerola, som hjälper honom vid utredningen kommenterar hans vikt: "Du borde börja träna själv", sa hon. "Du fyller ut i midjan." Och Mikael svarar: "Ja vet", sa han. "Ett ständigt dåligt samvete. Jag får ryck ibland och börjar springa och blir av med ett par kilo och sedan blir jag upptagen med något och hinner inte göra det på en månad eller två." (Larsson 2019: 411)

Anmärkningen om att detektiven inte är i sin bästa form kommer också upp när han hamnar i slagsmålet. "[...] han kände plötsligt att han var 45 år gammal och på tok för otränad" (Larsson 2019: 572)

Läsaren får veta att han är i medelålder, lite ur form men det kommer inte ut att han skulle vara oattraktiv eller se ovårdad ut. Detta drag passar inte helt och håller varken under den första eller andra kolumnen. Att detektiven är lite ur form motsvarar de nordiska detektiverna

men faktum att Mikael har lätt att få kvinnor kan räknas som ett indirekt drag som visar att han snarare är attraktiv och vårdad. Man kan inte se några likheter mellan Mikael Blomkvist och till exempel den överviktige och ovårdade detektiven, Kurt Wallander. Eftersom det indirekta antagandet väger tyngre än ett par kilo övervikt, ska jag därmed placera detta drag under andra kolumnen – draget representerar inte den påstått typiska nordiska deckaren.

Personligt framgångsrik. Det är ingenting sagt om att Mikael har problem varken med ekonomi, alkohol eller relationer. Vad gäller relationer, är han singel och verkar inte ha barn. "[...] Och jag söker nog inte en stadig flickvän." (Larsson 2019: 437) säger han till Monica Figuerola. Det verkar som att han är framgångsrik, omtyckt och populär bland kvinnor. Han är känd journalist efter Wennerströmaffären och andra litar på honom (Larsson 2019: 551) Och vad gäller Mikael's arbete är han verkligen en bra journalist och kan sitt yrke. Kollegerna är också eniga om att han är en duktig journalist. "Han är perfekt som ansvarig utgivare och skitbra på att slå hål på och knyta ihop omöjliga texter som ska publiceras. [...] Mikael har dessutom en tendens att begrava sig i sina egna historier och vara helt frånvarande i veckor ibland. Han är bäst då det hettar till, men han är sagolikt usel på rutinarbete." (Larsson 2019: 50)

Det visar sig att Mikael verkar vara nöjd med sitt liv: han har inte gått igenom svårt giftermål och har inte problematiskt familjeliv eller barn att ta hand om och att oroa sig för. Mikael verkar vara som en självständig person som njuter av att vara fri, han gör vad han vill och när han vill. För att det finns inga anmärkningar om personligt misslyckande, motsvarar detta drag inte med bilden av den nordiska deckaren.

Inga vardagliga hälsoproblem uppmärksammas. Det sägs absolut ingenting om att Mikael skulle ha några problem med hälsan, varken psykiska eller fysiska – man kan inte heller förmoda att han är helt frisk, med tanke på det stressiga arbetet och de faror (det bröts in i hans lägenhet, han blir attackerad) som finns på Mikael's väg, kan han också ha någon form av stress, men som sagt, kommentarer om hälsan saknas totalt. Därmed kan detta drag inte placeras under någondera kolumnen.

Löser brottsgåtan med skicklighet av vardagligt slag. Mikael är varken någon superintelligent eller övermänsklig spanare, utan han undersöker mycket och lägger mycket tid och energi på sina undersökningar som vanliga människor gör. Dessutom använder han också andras hjälp för att få svar på sina frågor, till exempel i slutet får kriminalinspektör Monica Figuerola hjälpa honom.

Detta drag motsvarar totalt, enligt analysmodellen, den påstått typiska nordiska deckaren.

2.2.2 Vardag/privatliv

Brotsutredningen dominerar helheten och triviala detaljer ur vardagen saknas nästan.

Författaren har lagt huvudvikten på brotsutredningen. Man får inte veta vad Mikael gör utanför arbetet och det känns som om han inte har så mycket fritid vid sidan av sitt arbete. Mikael umgås utanför arbetstid med sin före detta kollega, Erika Berger och nuvarande kollega, Monica Figuerola – de pratar om utredningen eller har samlag, vilket är det enda som inte är kopplat till utredningen.

Här stämmer inte Bergmans påstående att läsaren kan få en bra bild av hur en svensk vardag kan se ut. Läsaren får bilden av att utredande journalister arbetar över och inte har någon fritid. Detta drag motsvarar därmed inte idealtypen av den nordiska deckaren.

2.2.3 Mördarna

Mördarna är inga offer och väcker ingen medlidande. I centrum står faktiskt inte mord utan allt som handlar om Lisbeth Salander och hennes far Alexander Zalachenko. Zalachenko blir mördad av sin egen kollega Evert Gullberg. (Larsson 2019: 164) Gullberg är inte ett offer på något sätt och han väcker ingen medlidande. Han har planerat mordet och vet vad han gör – först skjuter han Zalachenko och sedan tar han sitt eget liv. Också en annan medlem, Gunnar Björk, i Sektionen (alla som är kopplade till Alexander Zalachenko) mördas för att hemligheter inte skulle komma fram. Två män iscensätter hans självmord (Larsson 2019: 174). De gör det automatisk och snabbt, så det saknas totalt medlidande för dem och kan inte heller räknas som offer. Den tredje mördaren, och dessutom den viktigaste, är Lisbeth Salanders bror, Ronald Niedermann. Lisbeth tänker följande om honom: ”Mannen framför henne hade importerat, drogat, misshandlat och sålt kvinnor i parti och minut. Han hade

mördat minst åtta människor, inklusive en polis i Gosseberga och en medlem i Svavelsjö MC. [...] på grund av honom hade hon jagats genom Sverige som en galen hund, anklagad för tre av hans mord. [...] Han har mördat Dag Svensson och Mia Bergman.” (Larsson 2019: 699) Vid sidan av de åtta offren som Niedermann mördade, ville han också ta livet av sin halvsyster flera gånger (Larsson 2019: 699) På grund av sin halvbror hamnade Salander nästan i fängelse och behövde lyssna på olika anklagelser och uthärda hat som riktades mot henne. Niedermann är inte ett offer och väcker inte heller något medlidande. Han har ingen empati och är inte på något sätt normal människa. Han lider dessutom av en sjukdom som gör att han inte känner fysisk smärta. (Larsson 2019: 25)

Alla mördare i denna roman är onda personer och mördar oskyldiga människor bara för att rädda sig själv eller för att det är sagt att de ska göra det. De varken gråter, ber om ursäkt eller skildras som fångande djur och på grund av det väcker de ingen sympati och framställs inte som offer. Därmed motsvarar inte detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.2.4 Mordets motiv

Morden är kopplade till samhället. Både mordet på Alexander Zalachenko och på Gunnar Björk är kopplade till samhället. Mikael Blomkvist fick veta att något underligt händer kring Zalachenko och tog reda på att SÄPO har hjälpt Zalachenko, som var rysk toppagent, att komma hemligt från Ryssland till Sverige år 1976, gett honom nytt namn (Karl Axel Bodin), liv och bestämt att ge skydd till honom olagligt. För att allt görs hemligt och olagligt, är det kopplade till korruption. Det bildades en grupp som heter Zalachenkogruppen/klubben eller Sektionen och där finns alla som känner till Zalachenkos existens. Om någon information läcker ur Sektionen är det slut med den. Det är Evert Gullberg, den tidigare ledare i Sektionen, som börjar att oroa sig för Sektionens framtid och att Zalachenko kommer att säga något, när han hör att både Zalachenko och hans dotter, Salander, har hamnat på sjukhus. För att rädda Sektionen bestämmer han eliminera själv Zalachenko. Han pratar om sin plan också till andra medlemmar: ”Men antingen får vi gamla gubbar rycka in och göra vår bit, eller så kommer Sektionen inte att existera om ett par veckor.” (Larsson 2019: 143)

Gunnar Björk hotar också Sektionens hemlighet. "[...] Det är Zalachenko som är problemet. [...] Teleborians utredning från 1991 har läckt ut och den är potentiellt ett lika stort hot som Zalachenko." (Larsson 2019: 136) På grund av Björk börjar informationen läcka ur Sektionen och Mikael Blomkvist får tag i en hemlig rapport från 1991. I rapporten hävdar Björk att Zalachenkos dotter, Lisbeth, är sinnessjuk och behöver att spärras in i mentalsjukhus under längre tid. (Larsson 2019: 128) Sektionen hittar läkaren, Teleborian, som spelar också med, ljuger och skriver en falsk rapport. Dessutom skrivs i rapporten att Zalachenko är våldsam person och har misshandlat sin egen flickvän, Lisbeths mor, som dog på grund av våldsam misshandel.

Det visas att båda mord är kopplade till Sektionen och för att rädda denna grupp, behöver hotande medlemmar att elimineras för att de andra medlemmar som är med i Sektionen inte ska hamna till fängelse.

Varför Lisbeths halvbror, Niedermann, har mördat flera människor, kommer inte riktigt fram. Det förefaller som om han bara gör vad hans far, Alexander Zalachenko, säger att han måste göra. (Larsson 2019: 88)

För att flera mord har en tydlig koppling till samhället motsvarar detta drag, enligt analysmodellen, den påstått typiska nordiska deckaren för att motivet som är kopplade till samhället anses enligt de ledande forskarna vara ganska vanligt i de nordiska deckarna.

2.2.5 Samhällskritik

Brottsfallet och brottsutredningen är invävda i samhällskritiska problem. Det kom redan fram i stycket ovan att två mord är säkert kopplade till samhällskritiken. Detta drag motsvarar idealtypen av den nordiska deckaren.

Samhällskritik aktualiseras även i övrigt. Det mesta i boken handlar om Sektionen och temat korruption - en korrumperad grupp som arbetar under SÄPO och som sysslar med hemliga aktiviteter. Alla i Sektionen vet att om något från gruppen läcker ut då är det slut med den och alla kommer att hamna i fängelse. Nyckelpersonen i gruppen är, som sagt, Alexander Zalachenko som rymde från Ryssland, han fick inte lämna hemlandet för att han hade viktig information. Men för att SÄPO tog emot Zalachenko och hjälpte honom att börja

ett nytt liv, arbetade han i gengäld under SÄPO. (Larsson 2019: 23-24) Allt detta är hemligt och ingen får veta om det. Zalachenkos dotter, Lisbeth, är den första som börjar att förstå att någonting är fel med hennes far. Hon börjar att undersöka för att få veta vem hennes far verkligen är och för att hindra henne spärrades Lisbeth in på en barnpsykiatrisk klinik flera gånger. De hittar en barnpsykiater, Peter Teleborian, som förfalskar Lisbeths diagnos så att Lisbeth skulle bli inspärrad på kliniken under lång tid. (Larsson 2019: 270-271) Alla i gruppen Sektionen i SÄPO vet vad som har hänt men oavsett detta väljer de att skydda Zalachenko för att han har viktig information och de bryr sig inte om att en oskyldig flicka behöver att lida på grund av deras olaglig behandling.

Att det finns flera brottslingar som arbetar i SÄPO under regeringen och vars uppgift, enligt säkerhetspolisens hemsida, är beskriven på följande sätt: "Säkerhetspolisen arbetar med att förebygga och avslöja brott mot Sveriges säkerhet, bekämpa terrorism och skydda den centrala statsledningen. Det gör vi för att skydda det demokratiska systemet, medborgarnas fri- och rättigheter samt den nationella säkerheten" (Säkerhetspolisen) men som gör totalt tvärtom och är själv blandade i korruptionsbrott, tyder på att romanen visar att temat korruption är stort problem i Sveriges samhälle. Det finns också brottslingar som inte arbetar i SÄPO men är kopplade till brottslingarna som hör dit och stödjer deras beteende med att hjälpa till. De är förvaltaren Nils Bjurman och psykiatriker Peter Teleborian. De alla är viktiga människor i samhället och i stället för att förbättra och bidra till samhället, samt vara förebild till andra medborgare, är de inte det och missbrukar oskyldiga människors förtroende och skadar dem. Min åsikt är att verkets intention är att visa att detta problem är brett och rör olika områden i samhället som politik, hälso- och sjukvård och socialvård och romanens uppgift är att upplysa läsarna.

En annan sak som romanen tar upp och kritiserar är våld mot kvinnor. Det kommer fram att Lisbeth Salander har blivit våldtagen av sin egen förvaltare, Nils Bjurman. Eftersom Bjurman är inte någon arbiträr karaktär utan förvaltare och en etablerad samhällsmedborgare, kan han ses som ett exempel på ett samhälle som accepterar våld och sexuella övergrepp mot kvinnor.

Efter våldtäkten tatuerade Salander på Bjurmans mage en text: "Jag är ett sadistiskt svin, ett kräk och en våldtäktsman", (Larsson 2019: 130) för att hämnas och att bevisa att Bjurman

verkligen gjorde det. Lisbeth skriver också en detaljerad rapport om det hur hon blev våldtagen för att ge den till polisen:

Hon redogjorde sakligt för hur han hade slagit henne, vräkt ned henne på mage på sängen, tejpat igen hennes mun och handbojat henne. Hon fastslog därefter att han utfört upprepade sexuella våldshandlingar mot henne, vilka under nattens gång omfattade både anal och oral penetration. Hon redogjorde vidare för hur han vid ett tillfälle under våldtäkten hade lindat ett klädesplagg – hennes egen t-tröja – runt hennes hals och strypt henne under så lång stund att hon tillfälligt förlorat medvetandet. Därefter följde ytterligare några rader text där hon identifierade de redskap han använt under våldtäkten, vilket inkluderade en kort piska, en analplugg, en grov dildo och klämmor som han fäst på hennes bröstvårtor. (Larsson 2019: 406)

Som visas här, är texten ganska detaljerad och visar hur hemsk kan en våldtäkt vara. Sådana beskrivningar finns säkert inte i romanen utan någon anledning. Kerstin Bergman skriver att fysisk våldsamhet är temat som finns med i alla Larssons tre böcker och med det vill han visa att våld mot kvinnor är ett angeläget problem som hotar kvinnors liv och välmående. När många andra deckare har tendens att välja ut en brottsling eller några specifika brottslingar, så visar denna roman att våld mot kvinnor är ett fundamentalt och strukturellt problem i det moderna samhället; (Bergman 2014: 133-134) det är alltså inte ett individuellt problem bottnande i enstaka individers ondska. Jag håller med henne. Larsson väljer att Lisbeths våldtäktsman ska just vara en förvaltare vems uppgift är att hjälpa och stödja henne men i stället missbrukar flickans sårbarhet och förtroende genom att våldta henne. Dessutom vet alla som är kopplade till Bjurman och Sektionen om våldtäkten men de gör inte heller någonting för att ändra något. Det visar att det är en hel del viktiga medborgare som godkänner sådant beteende och gör ingenting åt det. Eftersom i denna roman, vid sidan av brottsgåtan som också är kopplade till samhällskritiken, finns stor fokus på våld mot kvinnor, visar det hur centralt är draget med samhällskritiken i just denna deckare. Temat våld mot kvinnor finns också i andra nordiska och också i utomnordiska deckare, men oftast blir det mer uttryck för individuell ondska, som också Bergman pekar på, men just i *Luftslottet som sprängdes* markerar våldet mot kvinnor något som hör till det etablerade samhällets accepterade normer och på så sätt är denna roman väldigt speciell och står ut bland de andra nordiska deckarna. En annan sak som skiljer detta verk från andra nordiska deckare är det att det finns mycket detaljrika, grafiska och smärtsamma beskrivningar om det sexuella våldet.

Förutom våldtäkt finns det också annat slags fysiskt våld som är riktat mot kvinnor i boken. Nämligen har Alexander Zalachenko misshandlat sin flickvän mycket illa år efter år så att hon dog efter det. (Larsson 2019: 270) Det är också något som visar att våld bakom stängda dörrar är något som är aktuellt i Sverige och behöver mer uppmärksamhet.

Genom att man har valt viktiga personer i samhället, som förvaltaren Nils Bjurman eller en av huvudpersonerna, Alexander Zalachenko, som genomför dessa våldsamma handlingar som våldtäkt och fysiskt våld, visar det att dessa problem är aktuella och stora i Sverige och romanens intention är att visa vad som verkligen är gömd bakom det perfekta välfärdssamhället.

Vid sidan av Lisbeths och Zalachenkos historia kan man läsa om Erika Bergers historia, före detta chef i Millennium och nuvarande i SMP. Hon trakasseras på sin nya arbetsplats genom att hon får nio hotande brev, det skickas brev med sexuellt innehåll under hennes namn, Erikas däck skärs sönder och trakasseraren bryter sig även in i Erikas hem och på hennes hus väggen skrivs det ”hora”. Hon är verkligen rädd, beställer övervakningskameror och anställer även en personlig säkerhetsvakt.

Det är säkert också något som romanen vill dra uppmärksamhet till – trakasserier som också är aktuellt tema idag och händer både i skolor och på arbetsplatser. Erikas historia händer på arbetet och sprider vidare till sitt eget hem som visar hur dåligt kan situationen gå om man inte gör något åt det i rätt tid. Dessutom är offret Erika Berger inte någon arbiträr karaktär, utan en av de huvudpersonerna som är mäktig, stark kvinnofigur och har en hög position på arbetet, men ändå blir hårt trakasserad. Vanligtvis blir mobbade och trakasserade människor som tvärtom är tystlåtna och har inte så mycket makt, men att offret är just Erika Berger visar att verkligen vem som helst kan bli trakasserad på arbetsplatsen, oavsett positionen och att det finns många som upplever det.

Detta drag passar därmed perfekt under den första kolumnen och representerar idealtypen av den moderna nordiska deckaren.

2.2.6 Klass/social miljö

Detektiven hör till medelklassen samt brottet har koppling till medeklass. Mikael Blomkvist är känd men ändå vanlig journalist och det skrivs ingenting om det att han på något sätt är kopplad till överklassen, allt tyder på att han är en vanlig medelklassmänniska. Samma sak gäller alla mord, mördare och offer – alla förefaller vara vanliga människor med olika bakgrunder men inget pekar på att de är på något sätt kopplade till överklassen. Därmed motsvarar detta drag totalt den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.2.7 Erotiska skildringar

Detektivens kärleksliv skildras. Det framkommer att detektiven Mikael Blomkvist har sexuell relation med två kvinnor – före detta kollegan i Millennium, Erika Berger, och kriminalinspektör, Monica Figuerola som hjälper till honom med utredningen. Erika Berger är egentligen gift och hennes man, Greger Backman, är medveten om det att Erika också har en annan relation. ”Greger Backman var helt införstådd med att Mikael Blomkvist var hans frus älskare.” (Larsson 2019: 343). Mikael och Erikas kärleksliv skildras inte detaljerat, utan läsaren är bara medveten om att de har ett sexuell förhållande.

Samma sak gäller Mikael och Monicas kärleksliv, läsaren får veta att de har ett förhållande men får inte veta om detaljer. Det finns ett par antydningar som pekar på att de har sexuell relation. ”Det var först vid tiotiden på kvällen som Monica Figuerola och Mikael Blomkvist svepte lakan omkring sig [...]” och sedan följer “[...] Jag tror inte att han menade att jag skulle ha sex med dig då han sa att jag skulle hålla nära koll på dig.” (Larsson 2019: 436) Det saknas detaljerad beskrivning om handlingen, men man kan utläsa att de hade haft samlag med varandra. Eller i slutet av boken finns en annan beskrivning som kan peka på sexuell relation: “[...] Sedan gick hon upp till övervåningen och klädde av sig och kröp ned i sängen hos Mikael. Han mumlade något och lade arm runt hennes midja.” (Larsson 2019: 579) Det kan dock även betyda att de bara sover tillsammans, då det inte finns några förklaringar.

Det visar sig att det inte finns några detaljerade beskrivningar om Mikael och Erikas kärleksliv men det finns ändå några ställen som visar att han har kärleksliv med två kvinnor och därmed kan

man placera detta drag under den första kolumnen som motsvarar den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.2.8 Sammanfattande analys

Efter denna analys framgår det att *Luftslottet som sprängdes* ansluter sig till idealtypen av den nordiska deckaren enligt modellen. Det finns några drag mer som passar under första kolumnen än de som passar under den andra kolumnen. De påstående som stämmer in på idealtypen är att – detektiven Blomkvist är fredlig utredare och skicklig detektiv, men helt vanlig människa utan några övermänskliga egenskaper. Denna deckare är mycket samhällskritisk och mordens motiv är också kopplade till detta. Vad gäller samhällsklass och miljö är allt kopplat till medelklassen, och till sist finns det erotiska skildringar i romanen. Men drag som passar mer för utomnordiska deckare är: förutom att Blomkvist är lite överviktig, antyder ingenting annat att han skulle ha fränstötande yttre, i stället finns det indirekta drag som visar att detektiven snarare är attraktiv, dessutom är han en framgångsrik person. Vad som gäller Blomkvists vardag och privatliv, saknas det nästan. Till sist mördarna i deckaren är varken offer eller väcker någon medlidande. Ett drag, draget om hälsan, passar varken under den högra eller vänstra kolumnen eftersom anmärkningar om detta saknas totalt.

Det visar sig att bilden om detektiven inte helt och hållet motsvarar de påstått typiska nordiska detektiverna när man tänker på vad de ledande forskare har hävdat. Det stämmer att Mikael är en vanlig människa och varken är perfekt eller har övermänskliga egenskaper. Dessutom är han en mycket lugn person och varken slår eller skjuter som det ofta händer i de amerikanska hårdkokta deckarna. Mikael är också lite överviktig, det påpekas av andra och det är han själv också medveten om. Mikael är också i medelålder som anses vara vanlig ålder bland de nordiska detektiverna. Men däremot har detektiven inga svårigheter i sitt privatliv. Han verkar vara lycklig, social och aktiv människa – inga problem med kvinnor, alkohol eller pengar som till exempel Kurt Wallander har, dessutom saknas det anmärkningar om allvarliga hälsoproblem. Övrigt är det att man får nästan ingenting veta vad Mikael gör efter arbetet och detta drag bör vara högt vanligt enligt de ledande forskarna. I stället av vardagslivet finns tyngdpunkten på teman som är kopplade till samhällsproblem

som korruption och våld mot kvinnor och eftersom romanen fokuserar mycket på dessa teman och väljer viktiga personer i samhällen att begå alla dessa våldsamma brott, visar den att dessa problem är stora i samhället. Verket skiljer sig mycket från andra, både nordiska och utomnordiska, deckare eftersom det kommer fram att både korruption och sexuellt övergrepp hör till det etablerade samhällets accepterade normer och bottnar inte i enstaka brottslingars ondska, som är vanligt i de andra deckarna.

Det som också de ledande forskarna har sagt är att dagens deckare i Norden är realistiska och det stämmer med denna roman. För att det finns vanliga människor med sina brister och nutidens vanliga problem i samhället, verkar deckaren vara mycket realistisk och man börjar även tänka på om det kan handla om sanna händelser.

Man kan säga att enligt modellen är denna deckare mer som en typisk nordisk deckare i enlighet med den gängse standardbilden för att det finns flera drag som stämmer in på idealtypen. Men som det visats tidigare finns det också några viktiga drag som snarare motsvarar ickenordiska deckare. I det här fallet stämmer det inte att det finns en klar övervikt för de nordiska särdragen, utan det finns en knapp övervikt i den första kolumnen men oavsett detta, förefaller romanen som en vanlig nordisk deckare och just på grund av det att det finns stor fokus på samhällskritiken, både när det gäller brottsutredningen men också i övrigt tas det upp olika problematiska teman i det moderna samhället, totalt kritiseras det fyra olika problem som korruption, sexuellt övergrepp, fysiskt våld hemma och trakasserier på arbetsplatsen – det har tagits upp många seriösa problem, inte bara ett eller två, och tyngdpunkten ligger just på samhällskritiken. Därmed bedömer jag, att just detta drag väger tyngst i den här romanen. Det är också viktigt att notera att detektiven, Mikael Blomkvist, är en fredlig antihjälte – det är också något som kan förändra helheten mycket, alltså om man inte är en antihjälte utan en hårdkokt actionhjälte, inspirerad av de hårdkokta amerikanska deckarna.

2.3 *Kniv* av Jo Nesbø

2.3.1 Detektiven

Actionhjälte som konfronterar brottslingar med våld. Huvuddetektiven i denna roman är Harry Hole. Trots att Hole inte skjuter i *Kniv* och slåss med brottslingen bara vid ett tillfälle, skulle jag placera honom här, under andra kolumnen. Som person är han ensamvarg och löser mordfall som han själv vill medan han ignorerar regler. Sådana regler betyder också att en polisman inte använder våld mot brottslingar om det inte behövs, men det bryr sig Hole inte om. Under förhören då Hole vill veta om den misstänkta Svein Finne mördade hans fru eller inte, använder han våld för att få Svein Finne att bekänna att han gjorde detta. Han använder knivskaftet och slår Finne i ansiktet. Det är beskrivit hur Finnes näsa bryter och blodet rinner. Han gör det många gånger tills Holes egna knogar spräcker. Innan förhör läste han även om tortyr på nätet: ”Hur länge hade de hållit på? Hur lång tid skulle det ta? På nätsidan om tortyr hade det stått att ingen, absolut ingen står emot tortyr i det långa loppet, att de berättar det du vill veta [...]”. (Nesbø 2019: 194-195) Efter misshandeln, när Svein Finne sagt vad Hole ville höra, försöker han dölja så många spår efter misshandeln som möjligt. Det gör han för att inte få ett hårt straff för misshandeln. (Nesbø 2019: 198)

Fast Hole inte skjuter brottslingar i denna roman, då kommer det ut att tidigare har han dödat Svein Finnes son, Valentin Gjertsen (Nesbø 2019: 88, 136) och har också skjutit Finne själv så att denne nu har ett hål i handflatan (Nesbø 2019: 190). Det visar att Hole är kapabel att skjuta och slåss om han anser att våldet behövs, då använder han det.

Denna bild av detektiven motsvarar absolut inte de ”typiska” nordiska deckarna. Hole är säkert inte en fredlig utredare och använder inte ord för att lösa problem och för att få människor prata, utan som visats, skjuter och slåss han och detta drag är mer närvarande hos utomnordiska deckare. Samt bilden av detektiven som är ensamvarg och ignorerar regler motsvarar de amerikanska hårdkokta deckarna.

Det yttre uppmärksammas inte. Det saknas beskrivningar om Holes klädsel, kropp eller utseende generellt. Fast jag skulle tänka mig att han snarare har attraktivt yttre för han är mycket populär bland kvinnor. Han springer också för att kontrollera om en av den

misstänktes påståenden stämmer eller inte. (Nesbø 2019: 50-51) Och för att springa kan man inte vara så överviktig, på grund av det, bedömer jag att Hole är i ganska bra form. Dessutom är vanligtvis dessa män populära bland kvinnor som har bra kropp, ser attraktiva ut och tar hand om sitt utseende. Fast det saknas direkta anmärkningar om ovårdad klädsel, övervikt eller dålig frisyra, finns det indirekta indikationer, som nämndes ovan och som visar att Hole snarare har attraktivt yttre. Därmed skulle jag placera detta drag under andra kolumnen, dvs. draget motsvara inte den påstått typiska nordiska deckaren.

Personliga misslyckanden av vardagligt slag. Förutom att Hole är mycket bra polis, känd i Norge och alltid löser sina fall, har han många problem i sitt privatliv. I denna roman blir han suspenderad och kan enligt reglerna inte utreda mordet på sin egen flickvän. (Nesbø 2019: 70-71) Vad gäller misslyckanden av vardagligt slag, så dricker han oerhört mycket, under bokens lopp beskrivs fem gånger hur han super. I kapitel tre vaknar Hole i sin lägenhet och det beskrivs hur han natten före nästan hade druckit ihjäl sig i baren (Nesbø 2019: 20-24). I kapitel fyra sitter Hole i baren och dricker, samtidigt tänker han följande: ”Vanligtvis hävde han i sig dem eftersom det inte var smaken utan effekten. Förresten, *gillade* var inte rätt ord. *Behövde*. Nej, inte *behövde* heller. *Måste ha*. *Kunde inte leva utan*.” (Nesbø 2019: 46), i kapitel nio är Hole i baren igen och dricker öl (Nesbø 2019: 80-81), i kapitel 11 dricker han Jim Beam hemma (Nesbø 2019: 107) och i kapitel 39 dricker han medan han kör bil och försöker ta sitt eget liv (Nesbø 2019: 419-420). Det visar sig att Hole har allvarliga problem med alkohol, han dricker både i barer och hemma och hans kolleger och barmän i barer vet att han är alkoholist.

Förutom det allvarliga problemet med drickandet har han också problem med sin ekonomi. Hole har slösat sina pengar på alkoholen och har inga pengar på kontot (Nesbø 2019: 20). Han vill låna pengar från sin vän och kollega, Bjørn. Det finns en dialog mellan dem som bevisar att Hole har problem både med alkohol och pengar – Bjørn frågar hur Harry mår och Harry svarar att det beror på och frågar om Bjørn kan låna honom trehundra kronor. Vännen svarar att det är söndag och Systemet är stängt. (Nesbø 2019: 23-24) Hole ber också om femhundra kronor från sin kollega Katrine som frågar om han inte fick nog igår. (Nesbø 2019: 29) Till sist får han tvåhundra kronor från Katrine (Nesbø 2019: 31). Också händelsen

med flickan från ”innsamlingsaksjonen” visar att Holes bankkonto är tomt. Flickan vill ha donation och Hole ger den första sedeln han får fram i fickan. Det är för sent när han märker att han har gett flickan tusen norska kronor och frågar om han kan få den tillbaka, när flickan inte ger pengarna tillbaka, frågar Hole om han kan få växeln men det får han inte heller. Sedan funderar han och förstår att det var den sista han hade och att hans bankkonto också är helt tomt. (Nesbø 2019: 22)

Hole har också problem med sitt familjeliv - hans kärlek, Rakel, kastade ut honom och lämnade honom (Nesbø 2019: 19) och det påverkar också hans drickande, för när han var tillsammans med henne var allt bra och han kunde avstå från alkoholen. När han tänker tillbaka kommer Hole ihåg följande: ”Och Harry hade berättat att han själv var alkoholist, något hon möjligen redan gissat när hon såg att han drack cola på firmafesten. Han hade inte berättat för henne att hans alkohol den kvällen var hennes skratt, spontant, ljust [...]” (Nesbø 2019: 48) Till råga på allt mördas Rakel i berättelsen (Nesbø 2019: 63) och det gör situationen ännu värre. Hole tänker konstant på sin avlidna flickvän – minnena av deras tid tillsammans – och det gör ont.

Här ser man att Hole motsvarar hundra procent den personligt misslyckade detektiven och man kan se likheter med Kurt Wallander – Hole är alkoholist, han har problem med relationen och hans flickvän mördas, samt blir han suspenderad som gör att han blir nedstämd. Dessutom har Hole inte råd och behöver be pengar om sina kolleger och vänner. Detta drag passar totalt under första kolumnen.

Vardagliga hälsoproblem. Detektiven Hole har i denna bok problem med hälsan. Hole möter psykologen, Ståle Aune. Och den förste klagar över hjärklappningar, ångestattfall och mardrömmar. Aune förklarar det allt med berusningen. (Nesbø 2019: 41) Han hade också haft tankar på självmord och ville också ta sitt liv under berättelsen. (Nesbø 2019: 415)

Som vi ser, vid sidan av problem i sitt privatliv, har Hole också allvarliga hälsoproblem, både fysiska och psykiska, liksom andra kända detektivfigurer som Wallander, Winter och Beck har. Återigen motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

Löser brottsgåtan med skicklighet av vardagligt slag. Hole är en vanlig människa och har inga övermänskliga egenskaper. Han misstänker flera olika människor innan han hittar den rätta brottslingen. Till sist får han veta att Rakels mördare är hans bästa vän och kollega Bjørn Holm. Hole kom fram till det på grund av att hans bils sätesrygg var lutat bakåt och någon hade bytt radiokanalen från hårdrock till country. Till sist förstod han att det var någon annan som hade kört med hans bil och den enda personen som lyssnar på country och som lutar sätet väldigt mycket bakåt, är Bjørn. (Nesbø 2019: 519) För att förstå detta, behöver man inte ha övermänskliga förmågor, utan man ska bara vara klok för att komma fram till det. Därmed representerar detta drag den påstått typiska nordiska deckaren.

2.3.2 Vardag/privatliv

Detektivens vardag och privatliv utanför själva brottsutredandet tar upp relativt sett stort utrymme i helheten och skildras med triviala detaljer ur vardagen. Författaren har lagt fokus mestadels på utredningen men man får också veta att Hole har ett liv utanför arbetet. Som tidigare nämnts får vi veta att det mesta han gör utanför arbetet är att gå ute och dricka. Läsaren får dessutom också veta med vilka människor Hole umgås - Han har inte så många vänner och har bara sju kontakter i sin telefon under kontakter: (Nesbø 2019: 46) Rakel, hans flickvän, Oleg, Rakels son, hans vän Øystein och kollegerna Katrine, Bjørn och Ståle Aune (Nesbø 2019: 270). Förutom dessa har han sexuell relation med en kollega, Alexandra Sturdza och med före detta kollega Kaja Solness. Om sexuella skildringar kommer jag att skriva om under motsvarande rubrik.

Om man ska kort sammanfatta vad Hole gör utanför arbetet sysslar han med drickandet eller är tillsammans med sina älskarinnor. Det ger en ganska realistisk bild om en deprimerad mans vardag. Man kan tro att det finns många i det nordiska samhället som börjar dricka och förlorar på grund av det sin pengar när de har krångligt förhållande eller ännu värre – förlorar sin flickvän evigt.

Draget medektivens privatliv motsvarar därmed idealtypen av den nordiska deckaren.

2.3.3 Mördaren

Mördaren ett offer för omständigheter utanför hans egen vilja och någon att känna medlidande med. Det finns sympati när det gäller mördaren och man kan säga att på något sätt är Bjørn som ett offer – ett offer för lögnen. För att alla utom Bjørn - Bjørns flickvän, Katrine, Harrys flickvän, Rakel och Harry själv - visste att Katrines barns far är Harry Hole. Alla hade svikit Bjørn och velat att inte tala sanningen för honom. (Nesbø 2019: 521) Det var svårt för Bjørn att bli lurad av människor som han hade litat på och som var en av de viktigaste i hans liv, det var något som Bjørn bara inte kunde förlåta till Harry: att hans bästa vän låg med hans flickvän, fick barn, inte sa någonting och lät Bjørn tro att det är hans eget blod och kött.

Bjørn är en bra man som bryr sig om sin flickvän och om barnet, Gert, som inte är hans. Han är överviktig, i trettioårs-åldern, en snäll kriminaltekniker som är intresserad av musik och film. Har rött långt hår och har på sig bondekläder som inte gör honom särskilt attraktiv. Och det fanns många som tvivlade på Bjørns manlighet innan han fick barn och blev fadern, men alla älskar och tycker om Bjørn. (Nesbø 2019: 522- 527) Den här beskrivningen av mördaren får läsaren att känna sympati, då han inte är en ond person utan en snäll och ordentlig men osäker människa som alla älskar. Och han älskar och bryr sig om sina nära också, även barnet som inte är hans. Bjørn blev bara lurad och om han kunde ha hört sanningen från början av sin egen flickvän då kanske skulle mordet inte ha hänt.

Bjørn varken gråter eller framställs som ett fångat djur men eftersom han annars är en mänsklig och söt person med stort hjärta får läsaren att känna medlidande. Och när Bjørn får veta att Harry vet att just han är mördare, förblir han lugn och oroar sig för Gert, han är faktiskt lättad över att allt är genom nu och tacksam för Harry som lovar att han inte ska säga varken att han är den riktige fadern eller att det var Bjørn som mördade Rakel. Och till slut tar Bjørn sitt eget liv genom att skjuta sig själv i huvudet. (Nesbø 2019: 540) Det är säkert en sorglig beskrivning och man tycker synd om mördaren.

För att mördaren är både ett offer och någon att känna sympati för representerar detta drag enligt analysmodellen den påstått typiska nordiska deckaren.

2.3.4 Mordets motiv

Mordet har personligt skäl - hämnd. Mördaren Bjørn tar livet av Rakel på grund av att han vill hämnas. Mordet är inte kopplade till politiken eller samhällsproblem, utan är personligt. Hans flickvän Katrine var otrogen med Bjørns bästa vän, Harry Hole och de fick barn tillsammans men höll det hemligt och lät Bjørn att tro att det var hans. Det hade också Harrys flickvän, Rakel, vetat och den ende som lämnades utanför den kunskapen var Bjørn, och det störde honom. Han ville hämnas och ta från Harry det samma som Harry tog från Bjørn – det som han älskade mest. På sidan 520 står det följande: ”Att döda det Harry Hole älskade över allt annat, liksom Harry hade dödat, förstört det enda Bjørn höll kärt”. (Nesbø 2019: 520 – 521)

Det framkommer att mordets motiv i *Kniv* passar enligt analysmodellen varken under den första (kopplade till samhällsproblem, mental sjukdom eller barndomstrauma) eller andra kolumnen (ond person eller motivet är kopplade till mördarens personlighet). Bjørn har varken barndomstrauman eller mentala sjukdomar, men han är inte heller ond person och motivet bottnar inte i hans ondska.

2.3.5 Samhällskritik

Brottet och utredningen saknar samhällskritisk koppling och är i stället helt relaterad till individuella faktorer. Som redan tidigare kom fram är mordet på Rakel totalt personligt motiverat och är inte på något sätt kopplat till samhällskritik. På grund av det passar detta drag under andra kolumnen och representerar därmed inte den påstått typiska nordiska deckaren.

Samhällskritik aktualiseras i övrigt, utanför själva brottsutredningen. Jag skulle vilja säga att utanför brottsutredningen finns det samhällskritiken i form av temat sexuella övergrepp mot kvinnor. Författaren ägnar ganska stort utrymme, vid sidan av Rakels mord-mysteriet, åt våldtäkten av en 38-årig engelsklärare, Dagny Jensen. Hon blir våldtagen av Svein Finne mitt på dagen på kyrkogården. Svein Finne är känd våldtäktsman och på grund av att Harry dödade hans son våldtar Svein kvinnor för att de ska föda ett nytt barn till honom och när kvinnor ska meddela om det till polisen eller försöka göra abort, hotar

mannen att döda dem. (Nesbø 2019: 89-91) För att ganska stor del av boken har ägnats för den berättelsen, ska det finnas ett meddelande bakom det, nämligen att detta tema är aktuellt i dagens samhälle. Våldtäkten äger rum, som sagt, mitt på dagen och i storstaden, i Oslo. Med största sannolikhet har stället inte valts på måfå, utan med det vill romanen visa att kvinnor kan vara som helst bli våldtagna: även i en storstad mitt på dagen och just på stället där man förmodar att det är den sista platsen där en våldtäkt kan äga rum.

Man får också veta hur våldtäkten kan påverka en kvinnans psyke och hur hon förändras efter det. När det gäller Dagny Jensen blev hon enslig, orolig och rädd, och hon tänkte konstant på våldtäkten och ville inte ens umgås med sin blivande pojkvän. Även efter Svein Finnes död kände inte Dagny sig som tidigare. Harry Hole och advokaten John Krohn planerar Finnes mord, för att Bjørns mord inte ska komma fram och Svein Finne passar bra att skylla på, för att han är bara en ond person och ingen skulle sakna honom. Harry är medveten om vad som hände med Dagny och han ber henne att komma och titta på hur Finne förlorar sitt liv. (Nesbø 2019: 554) Men inte heller Finnes död löser problemet. Dagny mår lite bättre för hon vet att hon inte längre behöver vara rädd för honom, men minnen om det överlevda blir för evigt. Våldtäkten är något som lämnar ett märke till kvinnors psyke och ett sår i kvinnors själ för evigt, det är något som följer den våldtagna kvinnan hela livet. Jag anser att just genom Dagnys berättelse vill författaren visa vilken stor påverkan kan en sådan händelse ha för en kvinna och att detta är temat som man ska prata om och dra uppmärksamhet till, för att det kan hända även i ett välfärdssamhälle mitt på dagen när människor går runt och med vem som helt, även med en ordetlig lärare i medelålder.

Det är inte alltid självklart vad en romans intention är. Som tidigare förklarats innehåller en deckare mord och dess utredning, men som ledande forskare har hävdats, är det vanligt att det också finns samhällskritiken i de nordiska deckarna vid sidan av mordutredningen. Det är säkert att Rakels berättelse är huvudtemat: mord som en riktig deckare ska innehålla. Men sedan har det också tagits upp temat som är kopplade till våldtäkt. Man skriver säkert inte om det för att det är spännande att läsa hur en kvinna blir våldtagen och hur rädd och sönder hon efter det är. Visst är det inte behagligt att läsa hur människor blir mördade och

hur de lider, men som tidigare sagt, är det en obligatorisk del av en deckare. Med Dagnys berättelse är romanens intention att få människorna vara äcklade och få de tänka på det temat som i dagens samhälle är aktuellt och seriöst problem.

Eftersom romanen har ägnat en stor del åt att kritisera övergrepp mot kvinnor, motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckare.

2.3.6 Klass/social miljö

Detektiven hör i medelklassen samt brottet har koppling till medelklass. Hole tillhör säkert i medelklassen och har ingen koppling till överklassen. Som nämndes ovan, får läsaren veta att detektiven har ekonomiska svårigheter och behöver även låna pengar. Även alla andra: offer, mördare och misstänkta är vanliga människor som hör till arbetarklassen eller medelklassen. Därmed placeras detta drag under den första kolumnen.

2.3.7 Erotiska skildringar

Detektivens kärleksliv skildras. Det kommer fram att Hole har sexuella relationer med två kvinnor i denna roman. En av de är Kaja Solness, Holes före detta kollega som kommer tillbaka till Norge. Det finns en hel sida som är ägnad till erotisk skildring. Först säger Hole ”nej” och förklarar att det är för tidigt efter Rakels död men sedan tänker han om, för att Kaja säger att han skulle tänka på Rakel när de gör det. (Nesbø 2019: 331) Hela processen är beskriven från början till slut och i slutet skrivs det följande: ”Han blundade och sökte efter Rakel. Han fann Alexandra. Han fann Katrine. Men han fann inte Rakel. Inte förrän Kaja stelnade till [...]”. (Nesbø 2019: 332) Det visar också vilka andra kvinnor Hole har haft samlag med.

Den andra kvinnan Hole har en sexuell relation med är Alexandra Strudza, hans kollega. Att Hole har haft samlag med sin kollega Alexandra på Rättsmedicinska framgår ett par gånger i boken. I kapitel tre skrivs det följande om Alexandra: ”Hon och Harry hade blivit intima först ganska nyligen, efter att ha kastats ut [...]” (Nesbø 2019: 23) , eller i kapitel tio tänker Hole på Alexandra efter mordet på Rakel: ”Hade hon velat kondolera? Eller ha sex?” (Nesbø 2019: 97). I kapitel 16 beskrivs det hur Harry är hos Alexandra och hon vill ha samlag men det vill inte han på grund av att hans flickvän har nyligen blivit mördad. ”Håll käften, Harry.

Jag vill ha dig. Det ligger kondomer i nattduksbordet” och Harry svarar ”Nej”. Alexandra säger: ” Hon är inte bara din exhustru, hon är *död*, Harry. När ska du acceptera det?” (Nesbø 2019: 138)

Det kommer fram att Hole verkligen är populär bland kvinnor och har haft och fortfarande har olika älskarinnor. Man kan säga att läsaren får inte så detaljerad, men ganska bra bild om detektivens kärleksliv. Återigen representerar detta drag enligt analysmodellen den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.3.8 Sammanfattande analys

Här kan man klart se att de flesta dragen ligger under första kolumnen i modellen, det vill säga att i stort sett är *Kniv* en typisk nordisk deckare enligt modellen. Detektivens Holes privatliv är ett stort misslyckande och han lider av olika slags hälsoproblem. Läsaren får en bild av vad Hole gör efter arbetet och när det kommer till arbetet då är han inte någon övermänsklig detektiv utan helt vanlig människa. All handling är kopplad till medelklassen. Mördaren kan själv beskrivas som ett offer och någon att känna medlidande med. Det finns lite samhällskritik och erotiska skildringar. De drag som inte stämde i denna roman är att Hole inte är en fredlig detektiv utan använder också våld. Hans utseende uppmärksammas inte, men man kan tänka sig att han är snarare attraktiv än fränstötande med tanke på hur populär han är bland kvinnor. Varken mordets motiv eller brottsutredningen är kopplade till samhällskritik. Och när det gäller motivet är det enligt analysmodellen varken nordiskt eller utomnordiskt: motivet är rent personligt och mördaren vill hämnas.

Det som märks är att detektiven Harry Hole motsvarar nästan totalt den ”typiska” nordiska detektiven: hans privatliv är ett totalt kaos, Hole har just förlorat sin flickvän, hans bankkonto är helt tomt, han dricker mer än han någonsin har gjort och allt detta har lämnat ett spår i Holes hälsa. Här stämmer det helt och hållet att han inte är på något sätt perfekt och har många svårigheter på vägen. Till skillnad från Larssons deckare, får läsaren veta också vilket liv Hole efter arbetet har och det stämmer att författaren har tagit upp en ganska stor del vad som gäller detektivens personliga problem, det förflutna och kärleksliv.

Liksom i *Luftslottet som sprängdes*, lyftas också i *Kniv* fram temat som är kopplade till kvinnor och våld som visar att temat är aktuellt i både Norge och Sverige. Och liksom i den svenska deckaren, har också i den norska deckaren ägnats en stor del åt berättelsen som handlar om våldtäkten. Men det finns en klar skillnad – Nesbø valde inte brottslingen som är en viktig person i samhället, liksom det var i *Luftslottet som sprängdes*, där övergreppen mot kvinnor klart markerades som något som samhället accepterar och sanktionerar. I *Kniv* är det bara en brottsling, Svein Finne, som är dömd gärningsman och som inte är någon samhällsrepresentant. I det här fallet bottnar övergrepp mot kvinnor i gärningsmannens personliga ondska. Det är ett bra exempel som visar att två nordiska deckare har gemensamt ett samma tema: våld mot kvinnor men hur olika sätt har det valts att närma sig till.

När jag redan gick in på jämförelse med den analyserade svenska deckaren, kan man också se att det finns en skillnad mellan detektivens kärleksliv – båda har älskarinnor och är populära bland kvinnor men i *Kniv* kommer det bättre fram för att där kan man få mer del av detektivens kärleksliv och få läsa Holes tankar kring detta, också med vem detektiven har haft samlag i sitt tidigare liv.

Vad som också motsvarar de nordiska deckarna är att läsaren får att känna sympati för mördaren, Bjørn: han är inte en ond person, utan en gullig, snäll och verkar snarare vara klumpig person. Han är också ett offer för att han har blivit lurad av de som han litade på och älskade mest.

Man skulle kunna säga att *Kniv* motsvarar nästan totalt den typiska nordiska deckaren, men just att Hole inte är en fredlig utredare utan också skjuter, slår, verkar vara fysiskt tuff och attraktiv, samt ignorerar alla regler förändrar lite bilden. Men ändå, är min bedömning att alla särdrag som motsvarar idealtypen för de nordiska deckarna väger tyngre än de ickenordiska, speciellt när man tänker på att i denna roman finns det en tydlig övervikt med viktiga drag i den första kolumnen – bara tre av alla drag motsvarar inte den påstått typiska nordiska deckaren. Därmed påverkar i det här fallet actionhjältens figur inte så mycket helheten.

2.4 *Offer 2117* av Jussi Adler-Olsen

2.4.1 Detektiven

Actionhjärte som konfronterar brottslingar med våld. I den här romanen är huvuddetektiven Hafez el-Assad (eller Zaid al-Asadi). Assad är säkert en actionhjärte som är van med att skjuta och vara med i slagsmål, han är före detta jägarsoldat och militärtolk (Adler-Olsen 2019: 124) och han har varit i Irak för att hjälpa rädda sin vän Jess Bjørn som blev gripen av Saddam Husseins hemliga polis och hamnade i fängelse. (Adler-Olsen 2019: 106) För att rädda sin vän behövde Assad döda många människor i Irak. Assads vän, Lars, har sagt så: ”Assad, du är jägarsoldat och följer dina instruktioner. Om det går fel så vet du hur du ska avvärja folk omkring dig och oskadliggöra dem.” (Adler-Olsen 2019: 111)

Nu ska Assad rädda sin familj och för att göra det använder han också våld om det behövs. För att få information om personen tar han sig in illegalt i en boxningsklubb och hamnar i slagsmål med en man som just då råkar vara där. Assad får ta emot några slag så att han börjar blöda (Adler-Olsen 2019: 390-391) men han slår också tillbaka och det beskrivs på följande sätt: ”Assads handkantslag mot halsen fick honom att kränga åt sidan, och det räckte för att Assad skulle kunna få in två snabba sparkar i skrevet och avsluta trippelattacken med ännu ett slag mot halsen. Det tog allt som allt två sekunder innan mannen brakade i golvet med ett dån.” (Adler-Olsen 2019: 391-392)

I ett annat ställe använder Assad också våld för att få information från en misstänkt, Hamid. Hur Assad slår Hamid beskrivs så: ”Assad såg nu stecket i sanden mellan dem alldeles klart, innan han ändå valde att överträda det och köra knytnäven rakt i det skrattande ansiktet. Och för varje gång han slog såg han sin hustru och sina barn [...]” (Adler-Olsen 2019: 424)

Ett kapitel är helt ägnat åt en striden i Berlin där Assad, hans kollega Carl och Ghaalib med sina offer deltar i. Det är en intensiv eldstrid, kulorna flyger och många blir skadade, dessutom skulle snart bomberna utlösas för att döda Assads hustru och barn. Assad själv skjuter också en man som håller sitt automatvapen mot Assads dotters huvud, han siktar bra och skjuter professionellt. (Adler-Olsen 2019: 473-478)

Överhuvudtaget finns det mycket action i den här romanen och från tidigare exempel kan man se att huvuddetektiven, Assad, också är mycket inblandad i både slagsmål och skjutningar. Assad är van att slå och skjuta, han vet hur man gör det och tvekar inte när han anser att våld ska användas, han är definitivt inte en fredlig detektiv. När man jämför denna deckare med *Luftslottet som sprängdes* och *Kniv*, så finns här mycket mer slagsmål och eldstrid. Därmed representerar detta drag inte den påstått typiska nordiska deckaren, utan passar under andra kolumnen och man kan dra paralleller även med de hårdkokta amerikanska detektivena.

Det yttre uppmärksammas inte. Assads yttre beskrivs inte – det finns ingen information om hans vikt, klädsel eller frisyra. Men med tanke på att han har varit soldat och är bra på att slå, är det svårt att inbilla mig att han är överviktig eller ur form och därför bedömer jag att Assad är fysiskt tuff och tränad som också typiska amerikanska hårdkokta detektiver är. Och när man tänker på att Assad arbetar tillsammans med sina tre kollegor: Carl, Rose och Gordon, tror jag att om Assad skulle se ovårdad och ynklig ut, skulle hans kollegor göra anmärkningar om det i bokens lopp.

Det finns inget som bevisar den ”typiska” nordiska detektivens utseende, med det finns indirekta indikationer, som nämnts ovan. Med Assad är det liksom med Harry Hole – det saknas totalt tecken på att de skulle se ovårdade eller överviktiga ut, men däremot finns det några indirekta tecken – man ska vara i form och tuff för att orka slå och strida, Hole är dessutom mycket populär bland kvinnor, det har inte sagts om Assad. Därmed skulle jag placera detta drag under andra kolumnen.

Information om personliga misslyckanden/lyckanden av vardagligt slag saknas. Det finns inga antydningar om problem vad gäller alkohol, ekonomi eller relationer. Det enda läsaren får veta är det att Assad förlorade sin familj - hustru, Marwa och två döttrar, Ronia och Nella – för sexton år sedan. Han vet inte var de är eller om de inte ens är vid liv tills han ser bilden av dem på tidningen. (Adler-Olsen 2019: 94) Men hustrun lämnade inte Assad utan blev kidnappad av Ghaalib (eller Abdul Azim). (Adler-Olsen 2019: 188) Det finns inte heller information som skulle bevisa att Assad är personligt framgångsrik för att det saknas

information om hans vardag som jag kommer att ta upp lite senare. Därmed kan man inte placera detta drag varken under den första eller andra kolumnen.

Vardagliga hälsoproblem. Assad har inga fysiska hälsoproblem, men han lider av mentala problem. Det vad som hände med hans familj har lämnat ett spår i hans hälsa och påverkar Assads psyke. Det kräver redan mycket att prata eller tänka på det om vad som hänt. Medan han pratar med sin väninna och kollega, Rose, svimmar Assad och ligger medvetslös en stund. När Assad annars verkar vara som en tuff detektiv då när det kommer till hans familj då blir han känslomässig och kan gråta oavbrutet lång tid. (Adler-Olsen 2019: 88) Assads kollega, Carl, förstår inte alls hur Assad kan fungera som en normal människa och hur Assad inte har brutits ner på grund av sin svåra bakgrund. Carl beskriver Assad som en plågad människa som har en skugga över sig och som lever med den hemska vetenskapen att hans familj har blivit kidnappad och torterad. (Adler-Olsen 2019: 189-190) Jag är enig med Carl, för att en sådan depression och tyngd som finns på Assad kan vara även farligare än huvudvärk eller insomni. För att människor tar sina egna liv på grund av allvarlig depression och det kan vara otroligt svårt att komma ut från det När det gäller andra fysiska hälsoproblem, till exempel ont i kroppen kan oftast lösas med tabletter.

För varje människa som har känslor och empati skulle dessa händelser påverka deras psykisk hälsa. Ghaalib sa till Assad att han våldtog hennes fru och döttrar varje dag och efter förlossningen mördade han barnen. Dessutom var Marwa gravid och väntade sitt tredje barn med Assad när hon fördes bort och Assad levde med kunskapen att Mawa fick missfall. (Adler-Olsen 2019: 189-190)

Vi ser att detektiven saknar de ”typiska” fysiska hälsoproblem som huvudvärk, problem med magen, insomni eller aptitproblem, men däremot lider Assad av psykiska problem som depression som kan även räknas mer allvarligt än de andra fysiska problemen. För att det finns antydningar att detektiven inte är helt frisk och sund, motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

Löser brottsgåtan med skicklighet av ’vardagligt’ slag. Varken Assad eller hans kolleger är övermänskliga eller superintelligenta människor. När det gäller Ghaalib som har kidnappat

Assads familj då har han alltid försprång jämfört med Assad. Och när det gäller andra mördaren, Alexander, då tar det också ganska mycket tid för Rose och Gordon att ta reda på vem som är Alexander och att få stoppa honom. Assad och hans kollegor är vanliga människor som har olika förhinder på sin väg innan de lyckas att fånga mördarna. Därmed passar detta drag väl under den första kolumnen.

2.4.2 Vardag/privatliv

Polisarbetet/brottsutredandet dominerar helheten totalt och triviala detaljer ur vardagen saknas eller är mycket få. Man får veta mycket om Assads förflutna, det är en del av berättelsen och för att rädda sin familj behöver hans kolleger veta sanningen om Assad – vem han verkligen är och vad hände med hans familj. Annars dominerar polisarbetet helt. Det känns att Assad varken har vänner eller ett liv utanför arbetet.

Det enda som Assad gör i början av romanen är att besöka sin före detta kollega och väninna, Rose. Han hämtar mat åt henne och bjuder sällskap. Det verkar som om någonting har hänt med henne – hon går inte ute längre, har sagt upp arbetet, pratar inte med någon längre och har gått upp 20 kilo i vikten. Nu är det Assad som hjälper Rose med vardagliga saker som att köpa mat och ta ut soporna. (Adler-Olsen 2019: 55-59) Men snart återvänder Rose tillbaka till arbetet och all deras kommunikation är kopplade till utredningen.

Här stämmer inte det att läsaren får veta vilket liv en dansk detektiv kan ha utanför arbetet och på grund av det motsvarar detta drag inte den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.4.3 Mördarna

Mördaren är ett offer för omständigheter och någon att känna medlidande med, samt mördaren är inte ett offer och medlidandet saknas.

I den här deckaren finns det två mördare. En berättelse, huvudberättelsen, är kopplade till Assad och mördaren Ghaalib. Och en annan berättelse handlar om mördaren Alexander.

Jag börjar med Ghaalib. Han är definitivt inget offer och ingen att känna medlidande med. Han är van att döda och plåga människor och saknar empati. Ghaalib är totalt kallblodig

och ond mördare som har mördat tidigare många människor och har planerat noggrant hur han skulle mörda Assads fru och döttrar.

Så här säger han om sig själv med ett leende när en annan frågar om han var tidigare en fångvaktare: ”Ja, bland annat. Fångvaktare med särskilda befogenheter, kan man väl säga. Jag fick folk att prata. Jag var bra på det. Att vinna internernas förtroende eller att ge dem stryk tills de nästan sprack av pratsamhet.” (Adler-Olsen 2019: 152) När Ghaalib pratar med ett leende om hur han har plågat människor visar tydligen att han har absolut ingen empati för andra och är kapabel att tortera människor och få njutning av det. Det förefaller att Ghaalib är en psykopat.

Assads familj vill han spränga på ett torg i Berlin. Alla är drogade, sitter i rullstol och har bombvästar på sig. Ghaalib har kontrollen över bomberna och kan när som helst detonera dem. (Adler-Olsen 2019: 484-488) Återigen visar detta exempel att han är en ond människa som njuter både av att plåga och se hur rädda är människor inför döden, samt döda människor. När Ghaalib dör i slutet av romanen, innan han hinner att detonera bomber, känner man lättnaden och glädje över att den kallblodige psykopaten är eliminerat.

För att Ghaalib väcker inget medlidande och är inte på något sätt offer motsvarar draget inte den påstått typiska nordiska deckaren.

Den andra mördaren är Alexander. Man kan säga att på något sätt är han ett offer. Han är en tonårig pojke och hans far behandlar inte sin son på bästa sätt. Det skrivs följande: ”När hans pappas mobil ringde var han och hans mamma bara tvungna att bli ett med tapeten. ”Har jag inte sagt att du ska hålla din fula käft när jag pratar i telefon!”” (Adler-Olsen 2019: 277) Och efter det skakar han sin son för att få honom tyst. Detta exempel visar att Alexander behandlades illa av sin far – han fick höra ord som en bra far inte skulle säga till sitt barn och dessutom kan man också säga att skakning är våld mot barn. Exemplet visar också att fadern blev lätt irriterade och både Alexander och mor var rädda när pappan skulle prata i telefon.

Förutom av sin far blir Alexander också mobbad av sina skolkamrater: ”Hans pappa hade försökt mobba och tyrannisera honom med ord ända sedan han var liten, och under hela

skoltiden hade hans kamrater gjort samma sak.” (Adler-Olsen 2019: 281) Det visar att Alexander inte kunde känna sig varken trygg eller behaglig varken hemma eller i skolan. Och faktumet att Alexander låser sig in i sitt eget rum, visar att det var det enda stället där han kunde vara i fred och inte bli trakasserad.

Carls fru, Mona, är psykolog och han beskriver mördaren så att pojken är psykiskt sjuk och det är på grund av hans föräldrar. Alexander är det enda barnet och föräldrarna har hela tiden krävt mycket av sin son. Denna behandling har gjort så att Alexander känner sig inte fri och har börjat hata människor omkring sig. (Adler-Olsen 2019: 352-353)

Det faktum att Alexander har behandlats illa av sina föräldrar och på grund av dem blivit mentalt sjuk, liksom det faktum att han mobbas i skolan får läsaren att känna medlidande. En tonårig pojke borde inte sitta instängd i sitt rum och vara rädd eller hata sina föräldrar och skolkamrater. Det är synd att få läsa att ett barn inte har fått kärlek av sina föräldrar och behöver vara ensam i sitt rum med sin dator och datorspel. Förutom att läsaren tycker synd om honom, är Alexander också ett offer – han har inte kunnat välja sina föräldrar och den miljö där han vuxit upp. Han är ett offer för det samhälle han lever i.

För att mördaren Alexander väcker både medlidande och är ett offer, passar han under den första kolumnen och representerar den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.4.4 Mordets motiv

Mordet har skäl som traumatiska upplevelser från det förflutna och mental sjukdom, samt mordet har begåtts på grund av ren ondska. Mördaren Ghaalib, som tidigare kom ut, är enbart en ond människa och planerar att mörda Assads familj för att hämnas. När Assad åkte till Irak för att rädda sin vän blev han själv också fångad av Ghaalib som började att plåga Assad. Ghaalib var säker på att Assad skickades dit på FN uppdrag och tänkte plåga Assad så länge att han fick svaret från honom. Till sist planerade Ghaalib att kasta syra på Assad, men under slagsmålet hamnade syran på Ghaalib och Assad lyckades fly. (Adler-Olsen 2019: 185-186) Sedan dess har Ghaalib planerat att hämnas. I stället för att glömma eller förlåta Assad vad som hände för sexton år sedan och gå vidare med sitt liv, har Ghaalib hållit Assads familj som gisslan och planerat hela familjens död. Här ser vi att

Ghaalibs motiv bottnar i hans ondska. Han är en illvillig person och förblir det, det enda målet han har är att hämna. Därmed passar Ghaalibs motiv inte under den första kolumnen och representerar inte idealtypen av den nordiska deckaren.

När det gäller Alexander då har han haft svårt liv under hela hans uppväxt. Föräldrarnas och klasskamraternas behandling har inte varit vänlig mot honom. Alexanders psyke har blivit skadat, han avskyr nu människor omkring sig och sina föräldrar hatar han.

Alexander har stängt sig in i sitt rum och lever i en egen värld, där han bara spelar våldsamma och blodiga datorspel. När han ser nyheterna om den anonyma kvinnan som dog och som är den 2117 omkomna av de alla avkomna flyktingar, lovar Alexander att han ska mörda sina föräldrar med ett samurajsvärd när han kommer upp till 2117 wins i sitt spel. Offer 2117 liknar Alexanders mormor som han saknar och väcker minnen hos Alexander. (Adler-Olsen 2019: 35)

Så här tänker Alexander: ”Och när han sedan slutligen hade lyckats ta hem så ofattbart många segrar så skulle han stiga ut ur sitt rum och utkräva hämnd för den gamla kvinnan och alla hemskheter han själv hade utsatts för [...]” (Adler-Olsen 2019: 35) Och: ”[...] han tittade på skärmen med det frusna landskapet av färg och våld, och sedan upp på tidningssidan som hade hängt på väggen i ett par dagar och som slutgiltigt hade gett honom svaret på hur han skulle reagera på den likgiltighet och cynism som hans föräldrar och deras likar odlade.” (Adler-Olsen 2019: 24)

Alexander själv vill mörda sina föräldrar (och han mördar verkligen sin far) för att hämnas, och alla tankar kring denna plan fick sin början med nyheten om offer 2117. Men han är bara mentalt ostabil och förstår inte riktigt vad han gör. Han blir besatt av **idén** för att nå till 2117 wins i sitt spel och för att mörda sina föräldrar. Alexander har gått igenom mycket och det har lämnat spår i hans mentala hälsa. Bilden som målas om Alexander visar att han bara är mentalt sjuk och haft traumatisk barndom, motivet bottnar inte i pojken ondska. Därmed passar Alexanders motiv under den första kolumnen, det vill säga draget motsvarar den idealtypen av den nordiska deckaren.

2.4.5 Samhällskritik

Brottet och utredningen saknar sådan samhällskritisk koppling och är i stället helt relaterad till individuella faktorer. Brottsutredningen har inget att göra med samhället – Assad vill rädda sin familj och Rose och Gordon vill ta reda på vem som ringer till dem och hotar att döda sina föräldrar. På grund av det motsvarar detta drag de utomnordiska deckarna.

Samhällskritik aktualiseras i övrigt, utanför själva brottsutredningen. Jag skulle vilja säga att det finns två stora teman som kritiseras i dagens samhälle. Det första temat är invandring och terrorism. I *Offer 2117* finns det inte sådana brottslingar som är viktiga medborgare och förebilder för andra (såsom i *Luftslottet som sprängdes*). Men huvudhändelsen börjar med flyktingar – hur de flyr över Medelhavet till Cypern och många av de dör under resan. (Adler-Olsen 2019: 18-26) Därtill är huvudbrottslingen, Ghaalib, från Mellanöstern och planerar en attack på ett torg i Berlin.

Invandring och terrorism är mycket aktuella teman nuförtiden och det visar också denna roman. Deckarens intention kan vara att påminna läsare att temat fortfarande är aktuellt och att terrorism, men också invandring för med sig faror. Det finns massor av människor som flyr på grund av krig som pågår i deras hemland. De vill komma till ett land där man kan leva fredligt och där man inte behöver vara rädd, men i stället omkommer många under resan och sjunker i havet. Bland dem som överlever kan också finnas onda människor med onda avsikter som terrorism, liksom i romanen är det brottslingen Ghaalib.

Denna berättelse med Ghaalib, som är flykting och föreställer ett hot i samhället (bombattacken på ett stort torg där många människor kan förlora sitt liv), representerar många nyheter som på sistone har varit i media, alltså sprängningar och attacker i offentliga platser, från terrorattentaten i Norge som ägde rum år 2011 till terrordådet i Stockholm som ägde rum 2017. Enligt min mening är verkets intention att visa att temat fortfarande är aktuellt och seriöst, varför annars ska ta upp ett sådant allvarligt och smärtsamt tema.

Samt får den berättelsen mig att tänka på Henning Mankell och hans första roman *Mördare utan ansikte*, där detektiven Kurt Wallander kritiserar invandringen och att man låter

komma till Sverige olika slags människor utan att kontrollera deras bakgrund. ”[...] vem som helst med vilka motiv som helst kan ta sig in hur som helst och när som helst och var som helst i det här landet.” (Mankell 2016: 296) eller ”Om du visste hur många som vistas utan uppehållstillstånd i det här landet [...]. De bor hos varandra, förfalskar sina papper, byter namn med varandra, arbetar svart. Du kan bo ett helt liv i Sverige utan att nån frågar efter dig.” (Mankell 2016: 374) Eftersom Adler-Olsen också väljer att huvudbrottslingen är en immigrant med ett ont syfte och annat namn, tyder det på att romanen också kritiserar flyktingpolitik, liksom Mankell som också låter mördarna att vara flyktingar. Det visar att båda deckare vill säga att dagens flyktingpolitik inte är tillfredsställande, utan något som borde kritiserar.

Andra temat som romanen kritiserar är dagens värld med internet. Den andra mördaren, Alexander, har stängt in sig i sitt rum och stannar där dygnet runt, och kommer bara ut när föräldrarna inte är hemma. Och det enda han gör där är att spela våldsamma och blodiga datorspel. Efter att ha sett Offer 2117 i tidningen är han besatt av idén att nå till 2117 wins i sitt spel och därefter döda sina föräldrar. (Adler-Olsen 2019: 32-35)

Det har man också mycket pratat om hur barn och tonåringar nuförtiden bara sitter framför datorer och spelar datorspel, oftast våldsamma, eller sitter i sina telefoner. De är beroende av skärmar. Och det är det deckaren vill säga med Alexanders berättelse – med Alexander speglas det dagens tonåringars vardag, hur de är stängda i sina rum, spelar datorspel eller sitter i telefoner och umgås mindre eller inte alls med de andra. Varför annars ta upp temat där fokuset ligger på ett blodigt datorspel och man kan läsa hur en tonårig tillbringar nästan hela dagen framför datorn och blir helt upprörd när det finns problem med internet som stör spelet eller något annat som inte låter vara i datorn.

Eftersom romanen har tagit upp några samhällskritiska problem, motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.4.6 Klass/social miljö

Detektiven hör i medelklassen samt brottet har koppling till medelklass. Både huvuddetektiven Assad och alla hans kollegor; Carl, Rose och Gordon, tillhör medelklassen.

Det är inget som visar att de har någon koppling till överklassen. Både mördare, Alexander och Ghaalib, samt alla offer är vanliga medel- eller arbetsklass människor. Det är inget och ingen som är på något sätt kopplade till överklassen. Därmed passar återigen detta drag under den första kolumnen.

2.4.7 Erotiska skildringar

Det skildras detektivens kärleksliv. Det sägs inte mycket om Assads kärleksliv och det verkar som att han är trogen mot sin försvunna hustru. Men det skildras ändå på ett ställe där han har samlag med sin väninna och kollega, Rose. Det händer då när Assad besöker sin väninna och före detta kollega, Rose och berättar vem han verkligen är.

Så här beskrivs det: ”Alla störande tankar löstes upp av många års brist på sinnlighet och närhet och fick honom att vända sig om och med slutna ögon erinra sig kvinnokroppens dofter och utmaningar.” (Adler-Olsen 2019: 87) Sedan följer en beskrivning hur Assad rör vid Rose, hur kvinnans hud känns mot honom och hur de kysser varandra. Efter samlaget somnar de och när Assad vaknar frågar han vad som har hänt, för att han är osäker på om det verkligen hände eller om det var i sömnen. (Adler-Olsen 2019: 87-88) Rose bekräftar att de hade haft samlag: ”[...] Senare på natten låg vi med varandra, och sedan somnade du till sist och sov lugnt och djupt.” (Adler-Olsen 2019: 88)

Det visas att på ett ställe under romanens lopp har Assad samlag med en kvinna men det är också viktigt notera att det förefaller att detektiven inte är helt medveten om vad han har gjort - när allt detta hände halvsov Assad. Efter Assad och Rose har vaknat och förstått vad som har hänt säger han: ”Jag hade ingen aning om var jag var. Du är min bästa vän, så om jag hade vetat det så ...”. (Adler-Olsen 2019: 88)

Även att det skildras Assads samlag, passar draget inte under första kolumnen, eftersom man kan säga att han gjorde det inte helt medvetet – det säger Assad själv också. Detektiven har varit trogen mot sin fru och har inga älskarinnor utan är totalt dedikerad till att hitta sin försvunna hustru. Dessutom händer det bara en gång och beskrivning är mycket kort. Jag skulle inte placera draget varken i den första eller andra kolumnen.

2.4.8 Sammanfattande analys

Deckaren *Offer 2117* har hälften av drag under första och andra hälften under den andra kolumnen i modellen, dessutom finns två drag som man inte kan placera varken under den första eller andra kolumnen. De som är nordiska drag enligt modellen är: huvuddetektiven, Assad, lider av mentala hälsoproblem, är inte superintelligent och löser brottsgåtan med skicklighet av vardagligt slag. I romanen kritiserar det också aktuella problem i dagens samhälle och vad som gäller klass och sociala miljö är allt kopplat till medelklass och arbetarklassmiljö. Dragen som är enligt modellen mer närvarande hos utländska deckare är att huvuddetektiven använder våld, att han förefaller vara tuff och tränad, att man inte får veta vad Assad gör utanför arbetet och att brottsutredningen inte är kopplad på något sätt till samhället.

Vad som gäller mördarna, deras motiv och om de är på något sätt offer, då en mördare, Alexander, passar perfekt under första kolumnen, det vill säga att han anses att vara mer typisk för de nordiska deckarna – han är mentalt sjuk och kan räknas som ett offer, samt någon att känna medlidande. Andra mördaren, Ghaalib, passar däremot under andra kolumnen – han är inte på något sätt offer och ingen att känna medlidande, utan helt ond person som mördar på grund av ondska och hämnd.

De två drag som inte passar varken under den ena eller andra kolumnen är misslyckandet eller lyckandet av vardagligt slag eftersom det totalt saknas anmärkningar om det. Och draget som föreställer detektivens kärleksliv.

Det som nästan inte ens stämmer med de ”typiska” nordiska deckarna är bilden om detektiven. Assad är mer som en hårdkokt detektiv som slåss och skjuter och verkar se tufft och tränad ut. Jag skulle säga att Assad även är mer hårdkokt än Harry Hole. Samt faktumet att det fanns nästan absolut ingenting om vad detektiven gör utanför arbetet, förutom ett ställe där han tog hand om sin kollega, Rose. Men återigen, liksom hos andra ovanan analyserade deckare, verkar allt vara mycket realistisk. Dagens problem i samhället, som invandring, terrorism och livet med skärmar, som författaren väver in i olika berättelser får läsaren att tänka på brister som finns i samhälle där vi lever i. Spännande är också det att jämfört med andra två analyserade romaner, finns här två totalt olika mördare – en, Ghaalib, som inte är

på något sätt offer och som inte väcker medlidande, utan snarare vrede och får läsaren att känna lättnad efter han dör. Och en, Alexander, som är ett offer och får läsaren att tycka synd om honom.

Jag skulle även här ta upp draget med erotik, det är ett bra exempel på att även om draget finns med i en deckare kan man inte bara föra in det under endera kolumnen utan man ska också tänka på andra viktiga omständigheter. I *Offer 2117* finns ju faktiskt ett ställe där samlaget mellan Assad och Rose äger rum och när man inte analyserar vidare eller tar hänsyn till andra faktum, kan man lätt föra draget in under den första kolumnen där det skulle representera idealtypen av den nordiska deckaren. Men eftersom Assad var förvirrad och halvsovande, förstod han inte riktigt om det var en dröm eller verklighet. Dessutom när man jämför Assads ”kärleksliv” med de tidigare analyserade romaner, finns det en tydlig skillnad – både Blomkvist och Hole är mycket populära bland kvinnor och har mer än en älskarinna, dessutom är de helt medvetna vad de gör och deras kärleksliv beskrivs mer än i bara ett ställe. Det finns inga anmärkningar om att Assad skulle vara populär bland kvinnor, utan det förefaller att han är ordentlig och trogen man till sin hustru. Assad ångrar också vad han har gjort (återigen till skillnad från Blomkvist och Hole) och betonar att han bara är vän med kvinnan, ingenting annat. Det är också viktigt att notera att samlaget händer bara en gång.

När jag läste denna deckare kändes den som en amerikansk hårdkokt deckare, inte som en nordisk och just på grund av action och den otypiska bilden av Assad. Samtidigt finns det ganska mycket samhällskritik som just är typisk för nordiska deckare, men min bedömning är att de actionfyllda händelserna överväger allt och trots att det finns jämlika drag under båda kolumner, förefaller deckare vara mer ickenordisk.

2.5 Den som glömmer av Arnaldur Indriðason

2.5.1 Detektiv

Fredlig detektiv. Huvuddetektiven, Erlendur Sveinsson, är mycket fredlig, lugn, hövlig och snarare tillbakadragen person. Den enda gången han måste använda våld är för att skydda sig själv. Det händer då Erlendur har kommit fram till vem som har mördat flickan, Dagbjört. Erlendur är hos mördaren, Rasmus, som har förstått att detektiven har kommit i kapp och för

att slippa på något sätt hugger Rasmus Erlendur med sax. (Indriðason 2016: 283) Erlendur lyckas ta sig till garaget och hittar en bil där också Dagbjörts lik finns. När Rasmus förstår att detektiven har hittat liket anfaller han Erlendur – han hoppar på honom bakifrån och de har kamp. Lyckligtvis har Erlendur saxen med sig och han kan skydda sig genom att hugga Rasmus och komma ur slagsmålet utan att ha skadat sig mer. (Indriðason 2016: 289-290) Här får vi se att även det enda stället där Erlendur finns med i en kamp och använder våld, är enbart på grund av att skydda sig själv. Annars använder detektiven aldrig våld och det skrivs också att i denna tid (handlar om tiden 1979) hade isländska poliser inte tillstånd att använda pistol, det var förbjudet. (Indriðason 2016: 147) Därmed motsvarar Erlendur den ”typiska” nordiska detektiven enligt analysmodellen.

Det yttre inte uppmärksammas. Ingenting sägs om Erlendurs frisyra, klädsel eller vikt. På grund av det att han varken slåss eller har älskarinnor, kan man inte ens förmoda att han är tränad eller ser attraktiv ut, dvs. också indirekta indikationer saknas, liksom de finns i andra ovan analyserade verk. Därmed lämnar jag detta drag utanför kolumner.

Personliga misslyckanden av vardagligt slag. Det verkar att Erlendur inte har något problem med ekonomi eller alkohol, men vad som skrivs om är Erlendurs problem med familjen. Han är skild och har ett barn som går på dagis. Man får veta att det finns något problem med Erlendurs före detta familj – han går ofta på dagis och iakttar sitt barn och Erlendur hoppas att en dag kan de ha en normal relation och att han inte behöver iaktta sitt eget barn på långt håll. Han är rädd för att barnet ska glömma bort honom. (Indriðason 2016: 156) Men det kommer inte ut varför det har blivit så och varför de inte kan träffas. Det visar i alla fall att Erlendur har problem både med sin före detta fru och barn och därmed motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

Inga vardagliga hälsoproblem uppmärksammas. Det finns inget som tyder på att Erlendur skulle ha några problem med hälsan, varken psykiska eller fysiska. Men däremot saknas det också konkreta tecken på att han är frisk och sund. Här är det samma som i *Luftslottet som sprängdes* med Mikael Blomkvist – inga kommentarer varken om detektiven är på något sätt sjuk eller helt frisk. Därmed kan man inte placera detta drag vare sig i den första eller den andra kolumnen.

Löser brottsgåtan med skicklighet av vardagligt slag. Liksom alla andra detektiver jag har undersökt, är också Erlendur en vanlig detektiv och har inga övermänskliga kunskaper. Erlendur misstänker många andra innan han hittar de rätta mördarna, det tar mycket tid och han behöver intervjua en del människor för att komma fram till vem som har mördat Dagbjört och Kristvin. Dessutom behöver han också andra kollegers hjälp, Marions och Carolins, för att lösa brottsgåtan med Kristvin. Därmed passar det här draget under den första kolumnen.

2.5.2 Vardag/privatliv

Brottsutredningen dominerar helheten och triviala detaljer ur vardagen saknas. Det saknas totalt information om Erlendurs liv utanför arbetet. Det enda man får veta är en händelse från det förflutna som plågar Erlendur även idag. Det kommer fram att Erlendur är intresserad av fall där människor försvinner på mystiskt sätt på grund av dåligt väder eller omkommer på tragiskt sätt i olyckor. Anledningen av denna intressen är att Erlendurs bror, Bergur, försvann på samma sätt på Island på fjället när han var åtta år gammal. De var tillsammans på fjället och brodern försvann och dog. Erlendur hade tur och han lyckades ge sig iväg. Men denna incidenten är något som följer Erlendur hela sitt liv och plågar honom. (Indriðason 2016: 87) I *Den som glömmet* undersöker han också ett sådant fall där för över 25 år sedan en flicka, Dagbjört, försvann mystiskt. Men den här biten är det enda som läsaren får veta om Erlendur. Detektiven verkar vara i denna roman som en mystisk, excentrisk person som har ett ovaligt intresse som handlar om människor som försvinner på ett mystiskt sätt, och som bara sysslar med brottsutredningen och saknar helt privatliv. Detta drag motsvara därmed inte den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.5.3 Mördarna

Mördaren är ett offer för omständigheter och någon att känna medlidande med, samt mördaren är inte ett offer och medlidandet saknas. Det finns två mördare: Earl som mördar Kristvin och Rasmus som mördar Dagbjört. När det gäller Earl finns det ingen sympati för honom. Han är inte särskilt bra människa, är aggressiv och misshandlar sin egen fru, Joan, när han får veta att hon har ett förhållande med Kristvin. En kväll kommer Earl hem, hotar att döda sin fru och tar rakapparaten, skär av Joans hår och använder sin jaktkniv för att skära in i hennes skall bokstav K som syftar på Kristvin. Earl säger att han ska döda Joan

om hon försöker att kontakta polis. Själv är Earl inte heller trogen på sin fru utan går runt med andra kvinnor. (Indriðason 2016: 257-258) En man som misshandlar sin egen fru och dessutom hotar att döda henne, på grund av det att hon varit otrogen och sedan mördar älskaren, väcker absolut ingen medlidande, speciellt när han själv inte heller är en trogen man. Earl är inte ens på något sätt offer heller – han hade själv velat döda Kristvin och tänkt genom planen. Han är bara en ond person som inte kan behandla sin svartsjuka och tror att när han eliminerar älskaren är problemet löst.

Det finns inte heller några scener där han visas gråtande eller öppet känslös, den amerikanska polisen, Caroline, arresterar Earl och ger honom en örfil för det hur mannen behandlade sin fru och för att visa att det inte är normalt vad han har gjort. (Indriðason 2016: 278) För att mördaren Earl varken är ett offer eller väcker medlidande, representerar detta drag inte den påstått typiska nordiska deckaren.

Men däremot väcker Rasmus sympati. När Rasmus var yngre och hans mor var vid liv, levde han ett ensamt liv och kontrollerades av sin mor. Modern var annorlunda och lät Rasmus inte att umgås med flickor för att hon tänkte att de är till besvär och inte ordentliga. (Indriðason 2016: 190-191). Modern förbjöd Rasmus att gå ut med flickor och ha kontakt med dem, också med Dagbjört som Rasmus tyckte om och ville ha kontakt med. (Indriðason 2016: 153) På grund av det kunde Rasmus inte gå ut med andra i sin ålder, utan stannade ensam hemma, medan de andra pojkarna var ute med vänner och flickvänner. Rasmus blev också misshandlad av andra pojkar och han kallades efter fula ord. (Indriðason 2016: 184)

Rasmus ville inte döda Dagbjört med flit utan det gjorde han för att han förlorade kontrollen, i verkligheten var han kär i henne och ville skydda henne. Och det förefaller att han inte är mentalt stabil när man tänker på sättet han pratar och tänker, till exempel: ”Jag skulle aldrig ha kunnat göra henne illa! [...] Aldrig. Jag vakade över henne så att inget skulle hända henne. Jag var som hennes skyddsängel och följde med henne in i sömnen. Jag hade aldrig kunnat göra henne illa! Jag avgudade henne. Tro mig!” (Indriðason 2016: 191).

Samt får läsarna del av de tårfyllda scener när Rasmus förstår att hans hemlighet har blivit upptäckt. Medan Rasmus pratar om Dagbjört börjar han gråta, det gör honom mycket ont att

prata om flickan och hennes död. Rasmus bara repeterar hur han älskade Dagbjört och att hon var hans ängel. (Indriðason 2016: 283) Att se mördaren gråta väcker sympati, det gör Rasmus mänsklig, hjälplös och visar att han har känslor, att han ångrar det han har gjort och att han inte mördade med flit. Samt ser det också ut som om han är ett fångat djur – Rasmus har blivit upptäckt, han vet att det finns ingenting att göra – ingen kommer att hjälpa honom.

Man kan säga att Rasmus är på något sätt också som ett offer – han har haft svår barndom, blev misshandlad och stod utanför, han fick ingen kärlek av sin mamma och saknades pappa (Indriðason 2016: 154). Rasmus är inte skyldig att han hade sådan sträng och obehaglig mor och han kan göra ingenting åt det, samma gäller det att han blev mobbad av andra, han kunde göra ingenting åt det. Allt det här – människor och miljön kring Rasmus - förvandlade honom till en klumpig och osocial person som inte kunde behandla sina emotioner när det kom till att döda Dagbjört. Han är säkert inte en ond person, utan totalt ensam, utlämnad och förvirrad människa.

För att Rasmus väcker både sympati och är ett offer för det samhälle han lever i, motsvarar detta drag idealtypen av den nordiska deckaren.

2.5.4 Mordets motiv

Mordet har skäl som traumatiska upplevelser från det förflutna och mental sjukdom, samt mordet har begåtts på grund av ren ondska. Earl mördar Kristvin på grund av svartsjuka och han har planerat mordet. Man kan säga att Earls mordmotiv har grund i hans personlighet, han är svartsjuk människa och en ond person som förlorar kontrollen när han får veta att hans fru har varit otrogen med Kristvin. Han dödar Kristvin för att han är arg på honom. (Indriðason 2016: 258-259) Ingen normal människa mördar på grund av svartsjuka, utan det måste finnas en stor vrede inom mördaren. Därmed motsvarar Earls motiv inte dessa motiv som är vanliga för de nordiska deckarna.

Annat fall handlar om en skolflicka, Dagbjört, som försvann mystisk på väg till skolan för tjugofem år sedan. Mördaren är Rasmus som också var Dagbjörts granne. Dagbjört dog på grund av det att Rasmus är mentalt sjuk och dödade flickan oplanerat av en tillfällighet när flickan var på besök hos honom. Dagbjört kom till Rasmus för att berätta att om han inte

slutar smyggtitta på henne på kvällarna medan hon klär av sig, då skulle hon berätta det för sin pappa (Indriðason 2016: 284-285) – Rasmus blev både arg och rädd, han spärrade vägen så att flickan inte kan gå iväg, han ville inte att Dagbjört skulle säga något för sin far. Men för att Dagbjört bekräftade att hennes föräldrar får veta om vad Rasmus sysslar med på kvällarna förlorade Rasmus kontrollen och på så sätt förlorade flickan sitt liv: ”Hon försökte knuffa undan honom men han höll emot och knuffade tillbaka. Dagbjört miste balansen, ramlade baklänges och landade med huvudet på nedersta trappsteget. Hon blev omtöcknad av slaget och han grep tag om henne där hon låg på golvet och bankade henne om och om igen mot trappan.” (Indriðason 2016: 186) Rasmus mening var inte döda flickan, han var kär i henne och allt hände så fort och oplanerat att han inte ens själv förstod vad han hade gjort. Rasmus är bara mentalt sjuk och detta är kopplat till otrevliga händelser i hans barndom. Som tidigare kom ut, då är han säkert inte en ond person och därmed motsvarar detta drag den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.5.5 Samhällskritik

Brottet och utredningen saknar samhällskritisk koppling och är i stället helt relaterad till individuella faktorer. Varken mord på Dagbjört eller Kristvin är kopplade till samhället på något sätt, utan mord på Kristvin har personliga skäl och mord på Dagbjört är en olycka. På grund av det passar detta drag inte under den första kolumnen.

Samhällskritik aktualiseras i övrigt, utanför själva brottsutredningen. Den här romanen innehåller lite samhällskritik. Mordet som handlar om Kristvin har koppling till den amerikanska militärbasen på Island i Keflavik för att han både arbetade där och hade en amerikansk älskarinna. Dessutom är militärbasen inte författarens påhitt utan fanns verkligen på Island under kalla kriget och stängdes formellt ner 2006. Från artikeln *Växande militärstrategiskt intresse för Island* kommer det fram att de flesta islänningarna är inte särskilt glada över flygbasen. Undersökningen visar att 52 procent av islänningar är emot basen och bara 24 procent anser att det är bra. (Möller 2019) Det kan vara så att romanen representerar islänningars missnöje, att de inte godkänner amerikaner på Island. Verket ger detta meddelande vidare med berättelsen om Kristvin som är kopplade till amerikaner och militärbasen. Det är också viktigt att notera att huvudgestalten, Erlendur, är också emot

basen. När hans kollega, Marion, frågar om han är emot basen då frågar Erlendur om man kan vara något annat och läger till att den inte hör hemma på Island. (Indriðason 2016: 75-76) När detektiven, alltså den viktigaste karaktären, yttrar sitt missnöje kring något tema, betonas problemet även ännu mer, i det här fallet missnöjet kring den amerikanska flygbasen.

Det kommer också fram att det var svårt att prata med amerikaner för att de inte ville ha något att göra med de isländska poliserna (Indriðason 2016: 72-73), Marion och Erlendur försöker få militären att samarbeta med dem men de stänger dörren för det (Indriðason 2016: 261) och till sist är det bara Caroline, amerikansk militärpolis, som är villig att hjälpa poliser men det behöver hon göra hemligt. (Indriðason 2016: 121) Dessutom får detektiverna veta att amerikaner sysslar med en olaglig automatvapen transport mellan Grönland och Island. (Indriðason 2016: 223) När man läser denna roman finns det säkert en negativ ton kopplad till amerikaner och deras bas på Island som inte går att ignorera. Romanen visar sin kritik och missnöje mot flygbasen och den ökande militariseringen, varför borde man annars skriva om amerikanska baser och dessutom med negativ ton om det. Det är också värd att påpeka att även en brottsling, Earl, är amerikan. Här ser man en likhet mellan verket *Offer 2117* och *Mördare utan ansikte*, där båda deckare kritiserar invandringspolitik och brottslingar är utlänningar.

Jag vill även här gärna ta upp temat: våld mot kvinnor. Som tidigare analys visar, har både Larsson och Nesbø ägnat en stor del för att skriva om både sexuella övergrepp men också bara fysiskt våld mot kvinnor. Även här, i *Den som glömmet*, har författaren rört temat, inte så mycket som ovannämnda författare men ändå ett litet stycke och det handlar om hur Earl Jones behandlar sin fru, Joan – att hålla fast sin egen fru, skära av hår och sedan inrista bokstaven K med en vass kniv på hårbotten så att huvudet blöder, är hemsk och definitivt kategoriseras det under våld och plåga. Och till råga på allt hotade Earl att döda sin fru, så gör man inte mot den man älskar. Sättet hur Joan reagerar på när Marion och Caroline får se henne utan peruk visar att hon skämmer sig, hon vill inte att de ska titta på henne och Joan tycker att hon ser ful och äcklig ut, hon är rädd och hjälplös, samt har ångest på grund av det vad hon behövde överleva.

I den här romanen ägnas det inte så stor del på det men ändå finns temat med. I slutet när Earl blir arresterad på grund av mord på Kristvin, ger Caroline, den amerikanska polisen, en örfil till Earl och säger att Joan hälsar. Här ser vi att det är återigen en representativ gestalt som genom att ge örfilen visar att man inte ska misshandla kvinnor. Det tyder på att romanen visar att man inte ska acceptera ett sådant beteende, alltså våld mot kvinnor.

För att det finns kritik, motsvarar detta drag de ”typiska” nordiska deckarna och kan placeras under den första kolumnen.

2.5.6 Klass/social miljö

Detektiven hör i medelklassen samt brottet har koppling till medelklass. Erlendur och hans kolleger, Marion och Carolin, tillhör medelklassen och har ingen koppling till överklassen. Båda mord som begås är inte heller kopplade till överklassen. Alla – offer, mördare och misstänkta – hör också till arbetarklassen eller medelklassen. Återigen motsvarar klassen och sociala miljön i denna roman den vanliga bilden av den nordiska deckaren.

2.5.7 Erotiska skildringar

Erotiska skildringar saknas. I motsats till andra analyserade deckare, finns i den här romanen inga kommentarer om Erlendurs kärleksliv. Erlendur inte ens tänker på kvinnor eller har erotiska tankar. Men när man tänker på att det fanns inget om detektivens privatliv, är det inte överraskande att det inte heller finns kommentarer om hans kärleksliv. På grund av det motsvarar detta drag de utomnordiska deckarna.

2.5.8 Sammanfattande analys

Den som glömmen har ungefär liksom i *Luftslottet som sprängdes*, några drag mer under den första än under den andra kolumnen. De drag som ansluter sig till idealtypen är att – detektiven Erlendur är fredlig utredare och löser brottsgåtan med vardagligt slag. Det finns anmärkningar som pekar på att Erlendur har personliga misslyckanden av vardagligt slag. Man kan säga att deckaren är också lite samhällskritisk. Och till slut är både samhällsklass och miljö kopplat till medelklassen. De drag som ansluter sig till utomnordiska deckare är att läsaren inte får veta någonting om Erlendurs vardag eller kärleksliv och brottsutredningen är

inte kopplad på något sätt till samhällsproblem. Drag som gäller mördare och mordens motiv passar både under den första och andra kolumnen, för att det finns två mördare och två olika motiv till morden. Det finns också två drag som passar varken under den första eller andra kolumnen, och de är att det finns varken några anmärkningar till Erlendurs yttre eller hälsa.

Det som för att *Den som glömmet* står ut från de andra analyserade böckerna, är att man får veta så otroligt lite om detektiven. Från sättet hur Erlendur talar eller beter sig kan man få en bild att han är lugn, fåordig, hövlig, fredlig och ordentlig person, samt har författaren skrivit några bitar av detektivens förflutna – han är skild, har ett barn som han inte ens kan prata med och att Erlendur hade en bror som omkom när de både var barn. Men det är också allt som kommer ut, inget om privat- eller kärlekslivet (vilket finns i alla andra analyserade deckare), inget om hur Erlendur ser ut eller om han har något med hälsan.

Liksom i *Offer 2117* finns det också här två mördare och återigen en, Earl, som är ond person och väcker ingen medlidande och en, Rasmus, som är mentalt sjuk och haft svår barndom. Den är också den enda boken bland dem som jag har analyserat, där mördaren också gråter.

Kritiken mot den amerikanska basen på Island är också något nytt och som man kanske inte inträffar så ofta i deckare. Samt är denna roman den enda som handlar om det förflutna, år 1979 och 1954 och det verkar allt vara realistisk med tanke på att basen verkligen fanns på Island och en berättelse är helt kopplade till amerikaner och basen. Därtill skrivs det i romanen till exempel vilka varor amerikaner bringde till Island som var nya för isländare och hur livet var bättre i Amerika och också i basen där var egna barer, affärer och det såg ut liksom en liten stad. Man kan säga att romanen är som en historisk deckare och medan man läser hur detektiven löser brottssgåtan, kan man också veta lite om Islands historia och hur livet såg ut på denna tid.

Enligt analysmodellen är denna deckare mer som en typisk nordisk deckare i enlighet med den gängse standardbilden. Det finns ett par drag mer som finns under första kolumnen, men också en stor del av drag motsvara de ickenordiska dragen. Trots det kan man säga att *Den som glömmet* förefaller som en nordisk deckare och just på grund av det att detektiven är en antihjälte som i detta fall är det tyngst vägande kriteriet för att om vi föreställer oss Erlendur

som en actionhjärte skulle det ändra bilden av helheten ganska mycket, som det gjorde i *Offer 2117*. Det andra viktiga kriteriet som också i min bedömning har stor påverkan, också i det här fallet, är samhällskriteriets närvaro och som vi har sett har alla fyra analyserade romaner haft detta drag.

3. RESULTAT OCH SLUTSATS

I detta avsnitt sammanfattar jag analysdelen. Jag kommer att diskutera kring detta i vilken utsträckning denna etablerade bild om nordiska deckare är riktig och om eller på vilket sätt dessa särdrag, som jag presenterade i analysmodellen, skiljer sig från andra, utomnordiska deckare. Dessutom försöker jag väga olika nordiska särdrag mot varandra, fastställa deras betydelse för huvudintrycket och diskutera i vilken utsträckning det räcker med att bara placera ett drag i respektive kolumn.

När det gäller viktning av olika drag i analysmodellen är det två faktorer som är avgörande: dels vilka drag som väger tyngst för det ”nordiska” intrycket, dels hur framträdande de är i sitt sammanhang.

Enligt min bedömning är det som påverkar mest det ”nordiska” intrycket om detektiven är en antihjälte – lugn detektiv som varken slår eller skjuter eller actionhjälte – våldsam detektiv som tvekar inte att slå eller skjuta. Och speciellt när man tänker på detektivens uppträdande och sättet hur han tar sig an brotten, är det som främst sätter sin prägel på helhetsintrycket. När vi tänker på de kända detektivfigurer i de nordiska deckarna – som till exempel Wallander och Beck – är de hövliga, lugna, vänliga, följer regler när det gäller utredningen och använder inte våld mot brottslingar. Det är många andra nordiska deckarförfattare som har gått i deras fotspår, följt detta mönster och framställt sina detektiver också på sätt. Men actionhjältar däremot, som till exempel Dashiell Hammetts Sam Spade eller Raymond Chandlers Philip Marlowe, är tuffa, har våldsamt beteende, de bestämmer själv vad händer med brottslingar och är inte särskilt snälla mot dem. Dessa figurer är sådana som man inte är så van att träffa i de nordiska deckarna, dessutom skapades actionhjältes gestalt i Amerika och de är anpassade till Amerikas farliga och våldsamma liv på metropolens gator, sådant som inte förekommer i Norden.

Det är definitivt fredlig utredare som förefaller mer nordisk än en actionhjälte, eftersom, som ovan sagt, hör den sista till den hårdkokta subgenren som fick sin början i Amerika och antihjältar hör mer hemma i Norden. Men man ska också ta hänsyn till övriga drag för att i min bedömning är det inte så att om en deckare har en våldsam actionhjälte, ska man

automatiskt placera deckare under de utomnordiska deckarna. Ett bra exempel är den analyserade norska deckaren, *Kniv*. Som det kom fram är detektiven, Harry Hole, som en hårdkokt detektiv men för att det finns en tydlig övervikt med drag som är mer ”nordiska” (totalt misslyckad, problematisk relation, problem med alkohol, ekonomi och hälsan, samt vardagslivs och samhällskritikens närvaro) påverkar Holes actiongestalt inte så starkt helheten, dvs. de ”nordiska” drag är mycket mer framträdande. Alla problem som han har, visar att han är en vanlig människa som har sina tillkortakommanden och det passar med den vanliga nordiska bilden av detektiven. När man lämnar ut den lilla actionelementen och att det finns några indirekta anmärkningar om det attraktiva yttre, kan man dra en parallell med en av de typiska nordiska detektiverna, Kurt Wallander som flera av forskare har tagit upp som ett exempel som också har liknande problem och om vems vardag får man veta om.

Men däremot den danska deckaren, *Offer 2117*, som också har en actiongestalt, Assad, och som är även mer hårdkokt än Harry, förändrar mycket bilden. I det här fallet ska man också tänka på det att det finns jämlikt drag under den första och andra kolumnen, men just att detektiven är våldsam som både skjuter och slår och dessutom actionelementen i *Offer 2117* är mycket större än i *Kniv*, förefaller den danska deckaren som en hårdkokt amerikansk deckare. När det gäller Assad får läsarna veta ingenting om hans privatliv och det saknas information om misslyckandet och båda dessa drag var med i *Kniv*. De två exemplen om Hole och Assad visar att man inte kan dra slutsatser bara att en detektiv är actionhjärte utan man ska också tänka på andra drag och väga dem mot varandra.

När vi ska tänka på de två andra analyserade deckarna, *Luftslottet som sprängdes* och *Den som glömmes*, ser vi att i båda deckare finns det fredliga detektiver som varken slår eller skjuter. I dessa deckare var det inte heller en klar övervikt i den första kolumnen och om Erlendur skulle vara en actionhjärte i stället av antihjärte skulle det ändra bilden mycket för att drag som skulle stödja den utomnordiska bilden i så fall, finns med (vardagen skildras inte, inga anmärkningar om misslyckandet eller dålig hälsa). Men just att Erlendur är fredlig, lugn och tillbakadragen, väger tyngst och ger intrycket att boken är nordisk. När det gäller den svenska deckaren och Mikael Blomkvist, då i min bedömning, även om

Mikael skulle vara en actionhjärte, skulle det inte ändra så mycket bilden, eftersom i *Luftslottet som sprängdes* ligger tyngdpunkten helt annanstans – på samhällskritiken. Och det är det andra draget som är viktigast efter den fredliga utredaren. *Luftslottet som sprängdes* står verkligen ut från de andra deckarna. Det kritiserar fyra olika teman som går inte att missa eller ignorera – korruption, sexuellt övergrepp mot kvinnor, fysiskt våld mot kvinnor och trakasserier. Vanligtvis finns det ett eller högst två teman som kritiseras i en deckare som i andra analyserade deckarna men i den svenska deckaren är det dubbelt så mycket. Dessutom är det enda deckare där också brottsutredningen är kopplade till samhällskritiken. Så samhällskritiken kan också ändra mycket helheten, fast alla mina analyserade romaner kritiserade på något sätt problemen i dagens samhälle, kan jag tänka mig att om de inte hade gjort det skulle det påverka också bilden.

När det gäller att vikta olika drag, skulle jag även gärna ta upp draget med erotiken för att det är ett bra exempel som visar att man inte kan föra in dragen i en kolumn även om draget finns, utan man måste närläsa de enskilda fallen. Vi såg att erotiken finns med i tre böcker – *Luftslottet som sprängdes*, *Kniv* och *Offer 2117*. När det gäller de första två deckarna var det klart att både Blomkvist och Hole tycker om att tillbringa tid med kvinnor, de båda är också populära bland dem, de har mer än en älskarinna och deras kärleksliv föreställs mer än på ett ställe. I sådana fall har man ingen fråga om det förefaller nordisk eller inte. Men när det gäller Assads kärleksliv är det mycket mer annorlunda. Det är klart att det finns ett ställe i romanen där Assad har samlag med kvinnan, men man kan inte säga, baserad enbart på den, att draget är därmed nordisk. För det första, jämfört med Blomkvist och Hole, finns det inga anmärkningar att Assad är populär bland kvinnor. För det andra, stället med samlag är mycket kort och det händer bara en gång. Och för det tredje, Assad är inte medveten vad han gör, det är inte en vanlig situation och dessutom ångrar han det. I min bedömning förefaller detta drag inte nordisk och är, som sagt, ett bra exempel att det inte räcker att föra in draget under en kolumn när draget faktiskt finns med i romanen, utan man måste analysera detta grundligare i sitt sammanhang.

Innan jag går in i vidare analys, vill jag friska upp minnet om alla drag som jag har analyserat och vilka som var närvarande hos nordiska deckare och vilka som inte gjorde

det. Nedanför finns ett sammanfattande schema om dessa drag som jag prövade tidigare i min analys.

Det kom fram att alla fyra deckare har följande drag som motsvarar de typiska nordiska deckarna:

- Det finns ingen koppling till överklassen – allt är kopplade till medel- och arbetarklassen.
- Alla detektiver är vanliga människor och löser brottsgåtan med skicklighet av vardagligt slag, det finns inga som har på något sätt övermänskliga egenskaper såsom Sherlock Holmes till exempel.
- Alla fyra deckare kritiserar problem i dagens samhälle som korruption, våld mot kvinnor, immigranter, skärmens påverkan till den mentala hälsan och amerikanska flygbas på Island.

Nästan alla deckare har följande drag som motsvarar typiska nordiska deckare:

- Mördaren som ett offer och någon att känna medlidande med. Det finns också deckare som har två mördare, där en är som ett offer och den andra är inte det, liksom i *Offer 2117* och i *Den som glömmer*. Den enda deckaren som har mördarna som inte är offer är *Luftslottet som sprängdes*.
- Mördarens motiv är också nästan i alla romaner kopplade antingen till samhälle, mental sjukdom eller traumatiska upplevelser i barndomen. Återigen i *Offer 2117* och i *Den som glömmer* finns det mördare som har ovannämnda motiv men också de som är rent onda och motivet är kopplade till deras personlighet. Den enda deckaren där man inte kunde placera motivet varken under den första eller den andra kolumnen är *Kniv*.

Drag som häften av deckarna har och hälften inte har och som motsvarar typiska nordiska deckare:

- Hälsoproblem har detektiver Harry Hole och Assad men Mikael Blomkvist och Erlendur Sveinsson saknar dem.

- Detektiver som Hole och Assad använder också våld och bär pistol medan Blomkvist och Sveinsson är helt fredliga och har inte ens skjutvapen.
- Personliga misslyckanden av vardagligt slag har Hole och Sveinsson men det finns inga anmärkningar att Assad skulle ha dem och Blomkvist är personligt framgångsrik person.
- Kärlekslivet skildras i *Luftslottet som sprängdes* och i *Kniv*. I *Den som glömmer* saknar erotiska skildringar totalt och i *Offer 2117* finns kärleksliv men kan inte räknas som nordisk.

Drag som de flesta deckare saknar och som motsvarar typiska nordiska deckare:

- Det skildras förvånansvärt lite av detektivens vardag eller privatliv. Bara i *Kniv* skildras det ganska mycket privatliv. Men i alla återstående böcker finns mycket få kommentarer om livet utanför arbetet eller inga kommentarer alls.

Drag som alla fyra deckare saknar och som motsvarar typiska nordiska deckare:

- Detektivens yttre uppmärksammas inte. Det enda som har noterats är att Mikael Blomkvist har gått upp lite i vikten men i övrigt finns det inga anmärkningar till detektivens klädsel, frisör eller kropp, man kan bara förmoda genom indirekta indikationer att Mikael, Harry och Hole är attraktiva.

Som det kom fram från analysen, ser vi att bland de fyra deckarna finns inga som är helt nordiska enligt analysmodellen. Men det finns inte heller sådana deckare som skulle sakna alla nordiska särdrag. Dessutom finns det inga deckare som skulle ha haft flera drag under den ickenordiska kolumnen. För att sammanfatta förefaller mest nordisk enligt modellen *Kniv*, *Luftslottet som sprängdes* och sedan följer *Den som glömmer* och *Offer 2117*. Jag håller med, modellen fungerar bra på det sättet, men när man börjar vikta olika drag kom det fram att deckaren *Offer 2117* förefaller mer som en amerikansk hårdkokt deckare.

Enligt de ledande forskarna och också min analys visade det, att drag som tycks vara mer närvarande hos de nordiska deckarna är: samhällskritik, brottsgåtan löses med vardagligt slag och allt är kopplade till medel- eller arbetarklassen. Alltså tre drag av tolv motsvarar totalt de nordiska deckarna, det finns inget tvivel om när man tänker på min analys. Eller

om man tänker på annat sätt, kan man också säga att det inte finns några deckare som innehåller övermänskliga detektiver från överklassen eller att samhällskritiken saknas totalt. Och det håller jag med, återigen om jag tar ett annat exempel om Mankells *Mördare utan ansikte*, finns också alla dessa drag där.

Det är också intressant att tre av fyra deckare tog upp teman som våld mot kvinnor. Vad kan man tänka om det? Att sexuellt och fysiskt våld mot kvinnor förefaller vara ett problem i Norden. Varför annars borde tre olika romaner ta upp detta tema? I alla fall inte på grund av det att det är roligt och spännande att läsa hur en kvinna får stryk eller blir våldtagen. Nej, det är ytterst smärtsamt och obehagligt tema. Jag skulle än en gång lyfta upp *Luftslottet som sprängdes*, för att som sagt, är det verkligen en speciell deckare, då våld mot kvinnor så tydligt kopplas till etablerade samhällsmedborgare, vilket visar fram det som en samhälleligt accepterad norm och inte som ett utslag av individuell ondska, som är just vanligt i andra både nordiska och utomnordiska deckare.

Jag vill också påminna att Bergman hävdade att den andra generationen skriver deckare som känns mycket realistiska och det är jag också enig. Det kändes inte en enda gång att något inte stämmer eller är överdrivet, allt kan också hända i det verkliga livet. Högt närvarande är också drag, det vill säga att tre av fyra deckare har dessa drag, som att mördaren skildras som ett offer och att mordmotivet är kopplade till någon mental sjukdom, samhället eller barndomstrauman. Enligt min analys kan man hävda att i stor utsträckning har de ledande forskarna rätt i vad som gäller att dessa drag är mer nordiska.

Det som för mig verkligen var överraskande och som jag inte förväntade mig är att bara häften av analysta deckare har detektiver som är fredliga, har verkligen allvarliga hälsoproblem och misslyckas i sina privatliv. Dessa drag tar flera forskare upp, särskilt när man tänker på hälsoproblem och misslyckandet, både kända detektivfigurer som Kurt Wallander och Beck har alla dessa drag. Samt att det inte skildras detektivens vardag, bara i *Kniv* får man veta vad detektiven gör utanför arbetet. Fast när man tänker på detektiven, Anna-Maria, i *Solstorm*, är hon också fredlig men saknas hälsoproblem och misslyckas inte i sitt privatliv. Så i det här fallet är det lite svårt att göra en bedömning för att jag analyserade bara fyra romaner.

Jag vill även ta upp draget med utseendet, som också var överraskande – absolut i inga analyserade deckare finns det kommentarer om ovårdad klädsel, dålig frisyr eller övervikt (förutom Mikael Blomkvist som har några kilo övervikt). Också dessa drag har forskare mycket tagit upp, speciellt Kurt Wallander och när man tänker på romanen *Mördare utan ansikte*. Där har Kurt dåligt frisyr, han har gått upp 10 kilo i vikten efter skilsmässan, har smutsiga kalsonger och fläckiga kläder på sig, han stinker som tyder på att han glömmet att duscha sig, dessutom glömmet han också att borsta sina tänder ganska ofta – som vi ser är listan lång, men absolut inga kommentarer finns det i mina analyserade deckare som är förvånansvärd. Återigen, när man tänker på *Solstorm*, har inte heller detektiven Anna-Maria Mella eller Sven-Erik något fel med utseendet. Däremot finns det några indirekta tecken som tyder på att Blomkvist, Hole och Assad med största sannolikhet är attraktiva – deras popularitet bland kvinnor, deras förmågan att slåss som kräver bra fysisk kondition och det motsvarar inte den påstått typiska nordiska deckaren. Det är definitivt ett spännande drag och lyfter upp frågan om särdragen om det yttre är verkligen nordisk.

Det som också var intressant är det att i varje deckare finns det ett eller två drag som man inte kan placera i någondera kolumnen. Det saknas totalt kommentarer så att man inte ens kan förmoda att draget skulle passa under andra kolumnen. I *Luftslottet som sprängdes* gäller det draget med hälsan – ingenting har sagt om Mikael's hälsoproblem men man kan inte heller förmoda att han är totalt frisk och sund, speciellt när man tänker på det stressiga arbetet. I *Kniv* gäller det mordets motiv där mördaren varken har problem med den psykiska hälsan eller har barndomstrauma men mördaren är inte heller någon ond person. I *Offer 2117* visar det ingenting om Assad är misslyckad eller lyckad i sitt privatliv. Dessutom skildras det detektivens kärleksliv men det passar inte heller i någondera kolumnen. Och i det sista verket, *Den som glömmet*, vet man inte om Erlendur är frisk eller sjuk och om han ser välvårdad eller ovårdad ut – absolut inga anmärkningar.

Sammanfattningsvis kan man säga att alla dessa påstådda särdrag för den moderna nordiska deckaren, som jag tog upp och prövade i min analys, inte stämmer in på deckarna i mitt urval. Jag skulle säga att de ledande forskarna hade rätt i följande särdrag och att de verkligen är mer närvarande hos nordiska deckare: handlingen är kopplade till medelklass,

brottsgåtan löses av vardagligt slag, problem i samhället kritiseras, mördare skildras som ett offer och mordets motiv är kopplade antingen till samhället, mental sjukdom eller barndoms trauma. Men drag som jag är skeptisk mot om att de verkligen är mer närvarande hos de nordiska deckarna är: att det skildras detektivens vardag och fränstötande yttre. Drag som gäller hälsoproblem, fredlig utredning, detektivens kärleksliv och misslyckandet av vardagligt slag, är lite svårt att säga om de ledande forskarna hade rätt i dem. Eftersom hälften av dem stämmer i mina analysta verk och hälften av dem inte gör det.

Jag kan inte med säkerhet generalisera om den nordiska deckaren som helhet, då jag har analyserat enbart fyra deckare och jag kan inte med total säkerhet hävda att dessa drag som inte helt och hållet motsvarade mina analysta deckare inte heller motsvarar i de andra nordiska deckare. Men dock vill jag påpeka att mitt urval är representativt i den meningen att det handlar om de mest lästa och mest omtalade nordiska moderna deckare och deckarförfattare. Därmed har mina resultat stor betydelse som en prövning av den vanliga bilden och det visar att mitt resultat tydligt problematiserar den gängse standardbilden.

Jag vill också än en gång betona att när man analyserar deckare ska man tänka på det att ibland säger det inte allt om man bara placerar särdrag i respektive kolumn, utan man måste själv tolka resultaten och väga betydelsen av olika drag, samt jämföra alla drag med de andra deckarna. Det är viktigt att ta hänsyn till andra tecken och se den större bilden. Och det skulle vara värt att fortsätta denna undersökning och analysera flera moderna verk för att se i vilken utsträckning stämmer drag som finns i analysmodellen både i moderna nordiska, men det skulle också vara spännande att analysera amerikanska och engelska deckare.

SAMMANFATTNING

Undersökningens mål var att komma åt den moderna nordiska deckarens särart i en internationell kontext, alltså att ta reda på hur de nordiska deckarna skiljer sig från andra deckartraditioner och i vilken utsträckning dessa särdrag stämmer. För att göra detta samlades först påståendena som de ledande forskarna har hävdat karakterisera de nordiska deckarna, efter det skapades en analysmodell som baserade på dessa påståenden. Analysmodellen byggdes på principen om binära motsatser och i modellen finns två kolumner, den första framställer idealtyp för den nordiska deckarens särart och den andra motsatsen. Modellen innehåller också sju kategorier som undersöktes i analysdelen. Kategorierna är följande: *detektiven* (fredlig eller våldsam utredning, ovårdad eller vårdad utseende, personliga misslyckanden eller lyckanden, sjuk eller frisk och om detektiven är vanlig eller övermänsklig gestalt), *vardag/privatliv* (om vardagen skildras eller inte), *mördaren* (om hen skildras som ett offer eller inte och om hen väcker sympati eller inte), *mordets motiv* (om den är kopplad till samhället, har skäl som traumatiska upplevelser från barndom eller mental sjukdom eller dessa motiv saknas och motivet ligger i mördarens personlighet), *samhällskritik* (om brottsutredningen har koppling till samhället eller inte och om samhällskritik aktualiseras också övrigt eller inte), *klass/social miljö* (om detektiven tillhör medel- eller arbetarklassen eller tillhör överklassen och om brottet har koppling till medel- eller arbetarklassen eller till överklassen) och *erotiska skildringar* (om detektivens kärleksliv skildras eller inte). För att analysera alla dessa drag användes närläsning som metod.

I analysdelen analyserades fyra moderna nordiska deckare: Stieg Larssons *Luftslottet som sprängdes*, Jo Nesbøs *Kniv*, Jussi Adler-Olsens *Offer 2117* och Arnaldur Indriðasons *Den som glömmer*. Det kom fram att inga deckare hade alla ”nordiska” drag, men det fanns inte heller deckare som skulle ha flera utomnordiska drag. Mest nordisk föreföll att vara *Kniv* och *Luftslottet som sprängdes*, sedan *Den som glömmer*, däremot den danska deckaren, *Offer 2117* föreföll att vara mer som en amerikansk hårdkokt deckare. Det kom också fram att drag som vägde tyngst för det ”nordiska” intrycket är antihjälte och samhällskritikens närvaro. Om detektiven är en anti- eller actionhjälte kan ändra bilden ganska mycket. Men en viktig omständighet var också det att man måste ta hänsyn till andra drag och se helheten, dessutom

fick man inte glömma andra analyserade deckare, utan det var viktigt att jämföra olika drag med andra deckarens särdrag också – det räckte inte att bara placera särdrag i respektive kolumn.

Analysen visade att de ledande forskarna hade rätt i följande särdrag: de nordiska deckarnas handling var alltid kopplade till medel- eller arbetarklassen, brottsgåtan löstes alltid av vardagligt slag, alla deckare innehöll samhällskritiken. I tre av fyra fall skildrades mördaren som ett offer och han väckte medlidande, mordets motiv var kopplade antingen till samhället, mental sjukdom eller traumatiska upplevelser från barndomen. Dessa drag var mer närvarande hos de nordiska deckarna.

Övriga drag kan man ifrågasätta om de verkligen är mer nordiska, eftersom två av fyra fall saknades dem eller saknades totalt. Dessa drag är att detektiven har hälsoproblem, är fredlig utredare och misslyckas i sitt privata liv. Samt att det skildras detektivens vardag, fränstötande yttre och kärleksliv.

Det var överraskande att bara hälften av analyserade deckarna hade detektiver som var antihjältar, alltså de som varken slåss eller skjuter, hade allvarliga hälsoproblem och misslyckades i sina privatliv. Inga analyserade deckare hade kommentarer om fränstötande yttre, anmärkningar saknades helt eller det fanns indirekta drag som visade att detektiven är snarare attraktiv och vårdad. Dessa drag har flera forskare tagit upp, dessutom har flera kända detektivgestalter ovannämnda drag, men inte i den här uppsatsens analyserade romaner.

Sammanfattningsvis kan man säga att analysens resultat visade att i stor utsträckning stämmer påståendena inte som de ledande forskarna har hävdad att vara mer närvarande hos de nordiska deckarna. Det fanns ingen klar övervikt i den första kolumnen. Resultatet problematiserar klart den gängse standardbilden av de nordiska deckarna.

RESÜMEE

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Skandinavistika osakond

Rootsi keel ja kirjandus

Magistritöö: Tänapäevase põhjamaise kriminaalromaani tunnused / Den moderna nordiska deckarens särart

Autor: Marite Sild

Juhendaja: Professor Daniel Sävborg

Tartu 2021

Käesolev uurimistöö käsitleb tänapäevaseid põhjamaiseid kriminaalromaane. Krimikirjandus on alati olnud populaarne ning tänapäeval võib seda pidada isegi kõige loetumaks ja armastatumaks kirjandusžanriks terves maailmas. Põhjamaised kriminaalromaanid ei käsitle ainult veriseid mõrvu ning nende lahendamist, vaid mõrvamüsteeriumite kõrvalt pööratakse tähelepanu ka mitmesugustele olulistele probleemidele tänapäeva ühiskonnas. Krimikirjandus on äratanud huvi nii meeste kui ka naiste seas ning eri vanusegruppides, seetõttu on kriminaalromaanidel võimalus mõjutada väga paljusid inimesi tänapäeva ühiskonnas – ühelgi teisel kultuurivormil sellist mõju pole.

Selle uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada millised tunnused on omased just põhjamaistele kriminaalromaanidele ning kuidas need erinevad maailma teiste kriminaalromaanide tunnustest. Lisaks, millises ulatuses peavad tunnusjooned paika uurimistöös analüüsitud teostes. Tunnuste väljaselgitamiseks koguti kokku väited, mida juhtivad teadlased on põhjamaiste kriminaalromaanide kohta esitanud. Seejärel loodi analüüsimudel, mis põhines nendel väidetel. Mudel koosneb kahest poolsusest, kus paremal pool on tunnusjooned, mis esindavad põhjamaiseid kriminaalromaane ning vasakul nende vastandid ehk tunnusjooned, mis peaksid rohkem iseloomustama teisi maailma

kriminaalromaane. Analüüsimudel is jaotuvad poolsused seitsmeks kategooriaks, nendeks on *detektiiv* (rahulik vs. vägivaldne, hoolitsemata vs. hoolitsetud välimusega, isiklikus elus ebaõnnestunud vs. edukas, haige vs. terve ja tavaliste omadustega vs. üleloomulike omadustega), *eraelu* (kajastub romaanis vs. ei kajastu), *kurjategija* (kujutatakse kui ohvrit ja äratav kaastunnet vs. pole ohver ega ärata ka kaastunnet), *mõrvamotiiv* (seos ühiskonnaga, psüühilise haigusega või lapsepõlvetraumaga vs. seos nendega puudub ja mõrvar on lihtsalt kurjust täis), *ühiskonnakriitika* (kuritegu on seotud ühiskonnaga vs. seos puudub ning ühiskonna probleeme kritiseeritakse vs. ühiskonnakriitika puudub), *ühiskonnaklass/sotsiaalne keskkond* (detektiiv kuulub kesk- või töölisklassi vs. detektiiv kuulub kõrgklassi ning kuritegu on seotud kesk- või töölisklassiga vs. kuritegu on seotud kõrgklassiga), *erootilised kirjeldused* (detektiivi armuelu kajastatakse vs. detektiivi armuelu ei kajastata). Kõiki neid ülalnimetatuid kategooriaid käsitleti uurimistöö analüüsiosas ning uurimismeetodina kasutati uskriitikast pärineva lähilugemise ja binaarse opositsiooni kombinatsiooni.

Analüüsiosas analüüsiti nelja tänapäevast põhjamaist teost, mille autorid on nii Põhjamaades kui ka maailmas ühed kõige loetumad krimikirjanikud. Paljud juhtivad teadlased on neid ka oma käsitlustes esile toonud. Uuritud romaanideks olid rootsi kirjaniku Stieg Larssoni romaan *Luftslottet som sprängdes* (eesti keeles *Purustatud õhuloss*), norra kirjaniku Jo Nesbø romaan *Kniv* (eesti keeles *Nuga*), taani kirjaniku Jussi Adler-Olseni teos *Offer 2117* (eestikeelne tõlge puudub) ning islandi kirjaniku Arnaldur Indriðasoni romaan *Den som glömmer* (eestikeelne tõlge puudub). Selgus, et mitte ühelgi analüüsitud teostest polnud kõiki põhjamaiseid tunnuseid, aga samas polnud üheski neist ka "välismaised" tunnusjooned ülekaalus. Ülal loetletud kriteeriumite aluses võiks kõige põhjamaisemaks pidada norra romaani *Kniv* ja rootsi romaani *Luftslottet som sprängdes*, kolmandale kohale jäi islandi romaan *Den som glömmer* ning taani romaani *Offer 2117* võiks hoopiski pidada ameerika *harboiled*-krimiromaaniks.

Uurimistöös võrreldi ning kaaluti erinevaid tunnusjooni omavahel ning selgus, et kaks kõige suurema kaaluga tunnust on rahulik antikangelane ning ühiskonnakriitika olemasolu – need kaks joont võivad üldist pilti krimiteosest palju muuta. Muidugi tuleb arvesse ka võtta muid

tunnusjooni ning neid teiste krimiteostega võrrelda. Tihtipeale ei piisa vaid sellest, kui üks tunnusjoon vastavasse tulpä tõsta, vaid tuleb tähelepanu pöörata ka tervikule.

Analüüsitulemused näitasid, et juhtivatel uurijatel oli õigus järgmistest tunnusjoontes, st. need pidasid analüüsitud teoste puhul paika: tegevus ja tegelased teostes olid alati seotud kas kesk- või töölisklassiga, kik detektiivid olid tavalised inimesed ilma üleloomulike vimeteta ning kõik krimiteosed sisaldasid hiskonnakriitikat. Kolmel juhul neljast kujutati mrvarit kui ohvrit ning ta tekitas lugejates ka kaastunnet, mrvamotiiv oli seotud kas ühiskonna, psüühilise haiguse või lapseplvetraumaga. Need viis tunnust olid seega analüüsi tulemusel rohkem omased phjamaistele kui maailma teistele kriminaalromaanidele.

Ülejäänud kuue tunnusjoone puhul ei saa päris kindlalt väita, et need peavad põhjamaiste teoste puhul paika. Ksitavad tunnusjooned on järgnevad: detektiivil on probleeme tervisega, ta on antikangelane, kes ei kakle ega tulista, detektiivi eraelu on problemaatiline ning tema armuelu kirjeldatakse. Need tunnused olid olemas pooltel juhtudel ja seega on raske öelda, kas need peavad paika. Tunnus nagu detektiivi eraelu kirjeldamine esines vaid ühes romaanis ning hoolitsemata välimuse kirjeldamine puudus täielikult, seega kaks viimast nimetatud omadust tõstatavad küsimuse, kas tegemist on ikka põhjamaise kriminaalromaaniga joontega.

Urija jaoks osutus üllatavaks tulemuseks, et vaid pooltel juhtudel olid detektiivid rahulikud antikangelased tõsiste terviseprobleemide ning problemaatilise eraeluga. Üldse ei esinenud analüüsitud teostes hoolitsemata ebaatraktiivse välimusega detektiive, kuigi seesugused peaksid phjamaistes kriminaalromaanides üsna tavapärased olema.

Uurimistulemused võib kokku võtta järgnevalt: juhtivate teadlaste väited, mida varasemalt on phjamaistele kriminaalromaanidele iseloomulikuks tunnusjoonteks peetud, ei pea suures ulatuses paika. Suur ülekaal esimeses poolsuses olevatel tunnusjoontel puudus. Tulemused tõstatavad küsimuse, kas üldine standardpilt tänapäevastest phjamaistest kriminaalromaanidest peab ikka paika.

LITTERATURFÖRTECKNING

1. Adler-Olsen, Jussi: *Offer 2117*. Albert Bonniers Förlag 2019, s. 18-26, 32-35, 55-59, 87-88, 94, 106, 111, 124, 152, 185-186, 188-190, 277, 281, 352-353, 390-392, 424, 473-478, 484-488.
2. Agger, Gunhild 2010. Krimi med social samvittighed. Skandinavisk krimifiktion, medialisering og kulturelt medborgerskab. – Gunhild Agger, Anne Marit Waade (red.). *Den skandinaviske krimi: Bestseller og blockbuster*. Göteborg: Nordicom, s. 20, 22-23.
3. Arvas, Paula; Nestingen, Andrew 2011. Introduction: Contemporary Scandinavian Crime Fiction. – Andrew Nestingen, Paula Arvas (red.). *Scandinavian Crime Fiction*. Cardiff: University of Wales Press, s. 9.
4. Bergman, Kerstin 2011. The Well-Adjusted Cops of the New Millennium: Neo-Romantic Tendencies in the Swedish Police Procedural. – Andrew Nestingen, Paula Arvas (red.). *Scandinavian Crime Fiction*. Cardiff: University of Wales Press, s. 35-36, 40.
5. Bergman, Kerstin 2012a. Den svenska deckarhistorien. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 45, 47.
6. Bergman, Kerstin 2012b. Polisromanen. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 106-111, 114.
7. Bergman, Kerstin 2012c. Thrillern. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 124-125, 132.
8. Bergman, Kerstin: *Swedish Crime Fiction: The Making of Nordic Noir*. Mimesis International 2014, s. 14, 16-18, 21-29, 39, 53-56, 59, 116, 121-122, 124, 126-127, 133-134, 152-155, 157, 162-168, 170-173.
9. Bergman, Kerstin; Kärrholm Sara 2012. Inledning. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 9, 11.
10. Connelly, Michael: *The Night Fire*. Orion 2019.
11. Deaver, Jeffery: *The Cutting Edge*. Hodder & Stoughton 2018.

12. Eldelin, Emma 2015. Författare. – Karin Franzen. *Grundbok i litteraturvetenskap: Historia, praktik, teori*. Lund: Studentlitteratur, s. 49.
13. Forshaw, Barry: *The Rough Guide to Crime Fiction*. Rough Guides 2007, s. 21, 30.
14. Forshaw, Barry: *Death in a Cold Climate: A Guide to Scandinavian Crime Fiction*. Palgrave Macmillan 2012, s. 12-13, 21, 34, 40, 64, 102-103, 105, 107, 121, 125, 139.
15. Forshaw, Barry: *Nordic Noir: The Pocket Essential Guide to Scandinavian Crime Fiction, Film & TV*. Pocket Essentials 2013, s. 15, 17-18, 110.
16. Hathaway, Jessica: *Connect to Text: Strategies for Close Reading and Writing*. Shell Education 2010, s. 8.
17. Henning, Mankell: *Mördaren utan ansikte*. Leopard förlag 2016, s. 296, 374.
18. Indriðason, Arnaldur: *Den som glömmes*. Norstedts 2016, s. 72-76, 87, 121, 147, 153-154, 156, 184, 186, 190-191, 223, 257-259, 261, 278, 283-285, 289-290.
19. Klitgaard Povlsen, Karen 2010. *Anna Pihl – Mor(d) på Bellahøj Politistation*. – Gunhild Agger, Anne Marit Waade (red.). *Den skandinaviske krimi: Bestseller og blockbuster*. Göteborg: Nordicom, s. 37-38.
20. Kärrholm, Sara 2012a. Den internationella deckarhistorien. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 14-15, 18, 20, 22.
21. Kärrholm, Sara 2012b. Detektivgestalten. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 54.
22. Kärrholm, Sara 2012c. Pusseldeckaren. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 70, 75-76, 80, 83.
23. Kärrholm, Sara 2012d. Den hårdkokta deckaren. – Kerstin Bergman, Sara Kärrholm. *Kriminallitteratur*. Lund: Studentlitteratur, s. 88, 90-92, 97, 100.
24. Larsson, Stieg: *Luftslottet som sprängdes*. Nordstedts 2019, s. 23-25, 50, 88, 128, 130, 136, 143, 164, 174, 270-271, 343, 406, 411, 436-437, 511, 570-572, 579, 699.
25. Larsson, Åsa: *Solstorm*. Albert Bonniers Förlag 2004, s. 195-197, 268-270, 329-330.
26. Lesser, Wendy: *Scandinavian Noir: In Pursuit of a Mystery*. Farrar, Straus and Giroux 2020, s. 41.

27. Ljung, Per Erik 2011. Nykritik. – Claes Entzenberg, Cecilia Hansson (red.). *Modern litteraturteori: från rysk formalism till dekonstruktion*. Malmö: Studentlitteratur, s. 92.
28. McCann, Sean 2010. The hard-boiled novel. – Cathrine Ross Nickerson (red.). *The Cambridge Companion to American Crime Fiction*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 42.
29. Messent, Peter: *The Crime Fiction Handbook*. Wiley-Blackwell 2013, s. 128, 178, 132.
30. Nesbø, Jo: *Kniv*. Albert Bonniers Förlag 2019, s. 19-24, 29, 31, 41, 46, 48, 50-51, 63, 70-71, 80-81, 88-91, 97, 107, 136, 138, 190, 194-195, 198, 270, 331-332, 415, 419-420, 519-527, 540, 554.
31. Putri, Anita; Sarwoto, Paulus 2016. Saussurian Binary Opposition as the Narrative Structure of Williams' *Summer and Smoke*. Arina Isti'anah. Journal of Language and Literature. Indonesia: Ministry of Research and Technology / National Research and Innovation Agency, s. 82-83.
32. Stougaard-Nielsen, Jakob: *Scandinavian Crime Fiction*. Bloomsbury 2017, s. 61.
33. Tenngar, Paul: *Litteraturteori*. Gleerups 2010, s. 14, 27.
34. Vulovic, Jimmy: *Narrativanalys*. Studentlitteratur 2013, s. 123.
35. Adlibris. <https://www.adlibris.com/se/bok/mordare-utan-ansikte-9789189145214> [läst 20.04.2021]
36. Albert Bonniers Förlag: Adler-Olsen. <https://www.albertbonniersforlag.se/forfattare/37024/jussi-adler-olsen/> [läst 18.11.2020]
37. Albert Bonniers Förlag: Nesbø. <https://www.albertbonniersforlag.se/forfattare/7469/jo-nesbo/> [läst 04.11.2020]
38. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/noir> [läst 09.10.2020]
39. Forlagið Bókabúð. <https://www.forlagid.is/voruflokkur/skaldverk/spennusogur/erlendur/> [läst 20.04.2021]

40. Good Reads.
https://www.goodreads.com/author/show/6861265.Arnaldur_Indri_ason [läst 19.11.2020]
41. Hadley, Mary 2017. *American Detective Fiction in the 20th Century*. Oxford Research Encyclopedias
<https://oxfordre.com/literature/view/10.1093/acrefore/9780190201098.001.0001/acrefore-9780190201098-e-585> [läst 10.12.2020]
42. Harper Collins Nordic. <https://harpercollins.se/author/cr-177/yrsa-siguroardottir/> [läst 20.04.2021]
43. Humpherys, Anne 2017. *British Detective Fiction in the 19th and Early 20th Centuries*. Oxford Research Encyclopedias
<https://oxfordre.com/literature/view/10.1093/acrefore/9780190201098.001.0001/acrefore-9780190201098-e-240> [läst 02.02.2021]
44. Jordan, Tina; Stasio Marilyn 2020. *A Guide to Nordic Noir*. The New York Times
<https://www.nytimes.com/2020/07/24/books/review/nordic-noir-guide.html> [läst 09.10.2020]
45. Jussi Adler-Olsen. <http://jussiadlerolsen.dk/jussis-cv/> [läst 20.04.2021]
46. Kansas Writers Association. <https://kwawriters.org/craft-articles-links/crime-fiction-sub-genres/> [läst 11.02.2021]
47. Kultur Plot 2020. <https://kulturplot.no/bok/2020/hostaktuelle-anne-holt-har-solgt-millioner-av-boker> [läst 20.04.2021]
48. Melin, Inger 2019. *Ny nagelbitare av Adler-Olsen*. Kristianstadsbladet
<https://www.kristianstadsbladet.se/kultur/ny-nagelbitare-av-adler-olsen/> [läst 20.04.21]
49. Månadens Bok. <https://www.manadensbok.se/Aktuellt/forfattarintervjuer/intervju-med-camilla-lackberg/> [läst 20.04.2021]
50. Möller, Jens 2019. *Växande militärstrategiskt intresse för Island*. Sveriges Radio
<https://sverigesradio.se/artikel/7347914> [läst 08.01.2021]
51. Nordstedts. <http://www.norstedts.se/millennium> [läst 04.11.2020]

52. Poltikens Forlag. <https://www.politikensforlag.dk/sara-blaedel/a-0/809> [läst 20.04.2021]
53. Store Norske Leksikon. https://snl.no/Jo_Nesb%C3%B8 [läst 20.04.2021]
54. Säkerhetspolisen. <https://www.sakerhetspolisen.se/om-sakerhetspolisen.html> [läst 25.03.2021]

Mina, Marite Sild, kinnitan, et olen magistritöö kirjutanud iseseisvalt. Kõikidele kasutatud materjalidele, teiste autorite väidetele ja arvamustele on nõuetekohaselt viidatud.

Marite Sild

24.05.2021

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marite Sild,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Den moderna nordiska deckarens särart / Tänapäevase põhjamaise kriminaalromani tunnused,

mille juhendaja on professor Daniel Sävborg

- 1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 24.05.2021

Marite Sild